

KORKUNÇ YENGE BAYAN NU

YÖN

HAFTALIK GAZETE

UNIVERSITE

GESTAPO HIZMETİNDE

TÜRK MAHKEMESİNİN NATO MENSUBU AMERİKALI ALEYHİNDE KESİNLEŞEN KARARI İNFAZ EDİLMEMEYECER Mİ?

Tuslog 29. müfrezede görevli NATO mensubu Başçavuş Corliss M. Donahoo'dan NATO Muvakkat Muafık Beyannamesi ile yurda giren bir otomobilin 55.000.- T.L. bedel muhabilinde satın alındı. Gümrük fon vesair vergi ve resimler satıcıya ait olmak üzere kendi Kumandanlıklarının imzası altında bir ön mukavele yaptık. Noterde satış yapıp (Beyoğlu 4. Noterliği 7/3 1963 tarih ve 9059/1998 sayılı) bana arabayı teslim ettikten sonra gümrük idaresine ödenecek para umduğundan fazla çıkınca ne gümrüğe vergileri yatırıldı, ne de arabasını geri alıp zimmetine geçen para rayı lade etti. Eşyalarına koyduğumuz İhtiyatlı Haciz Kararı, 6427 sayılı kanunla musaddak Kuzey Atlantik Andlaşmasına taraf Devletler Kuvvetlerinin Statüsüne Dair Sözleşmenin Tatbikatına Mütteallik Anlaşma'daki «Türkiye'deki NATO mensuplarınıun zatî eşyaları satılmasında mealindeki hüküme binaen gene mahkeme tarafından kaldırıldı. Neticede İstanbul 16. Asliye Hukuk Mahkemesi NATO mensubu Bay Donahoo'yu bana sattığı otomobilin gümrük vergilerini ödemeye mahkûm etti (16/7/964 tarih 963/476 esas ve 964/523 karar numarah). Fakat bu sefer de Bay Donahoo bir Amerikan askeri uçağı ile Türkiye'ye yerlere terketti. Ben gerekli yerlere müracaatımı yaptım. Bir ara Mahkeme zabıtlarımın havı dosyayı Tuslog 29. Müfrezede Kumandanlığından Amerika'nın Türkiye sefaretine istemişli. O zaman Amerikan Askeri Yardım Heyetindeki bu işlere bakan subay, Sefaret Kararını yerine getirilmesini istese dahi kendi kararından dönmiyeceğini, yani bu kararı infaz etmiyeceğini pesinen söylemişti. Mahkeme kararları bir imletin iradesini temsil edenine göre bizim millî irademizin dahi nasıl tek bir Amerikan subayının arzusunun bağı olduğunu kamu oyununa ve hükümetimizin bilgilerine ar-

zedivorum. Biz bu mahkeme kararını infaz edecek bir makami Türkiye'de bulamadık. Dışisleri Bakanlığı Konsolosluk dairesi kararı icraya koyamıyacığını, sadece tebligat yapabileceğini bildirdi. Genelkurmay Başkanlığı NATO Dairesi dilekceimizi kararın infazı lüzumuna işaretle Ankara'daki Tuslog Kumandanlığı Tazminat Subaylığına havale etti. Tazminat Subaylığı, alacağın mukaveleden doğma bir alacak olduğu için talebimizin reddedildiğini bildirdi. Buraya kadar yazdıklarım elimdeki vesikalara istinat etmektedir. Burada vesikasız fakat gerçek olduğundan asla şüphe edilmiyecek bir olaydan da bilhassa bahsetmek istiyorum: Bir gün avukatımdan habersiz olarak Ankara'ya Amerikan sefaretine gittim. Konsolosluk kısmında bir Viskonsole durumu izah ettim. Benimle ilgilenmediler bile. Yalnız oraya girenler duvarda bir çerçeveye içinde su mealde bir yazı okuyacaklardı: «Amerika Birleşik Devletleri Kanununun 101 inci maddesine göre: Yemin olsun olmasın A.B.D. ne ait binalar dahilinde yalan söyleyenler hapisle cezalandırılır.» Bizzat ben A.B.D. ne ait çatıların altında birçok yalanlara şahit oldum. Ve bu yalanlardan bazıları Mahkeme kararı ile su yüzüne çıktı. Yalan söyleyenler neden cezalandırılmadı? Sefarete insana, bu karar Amerika'da dahi verilseydi icraya koyamazdık demeleri yalan yok muydu? Ve bana söyleyenler yalan değil miydi? Ve bunu Amerikan Hükümetini temsil eden bir zat söylemiyor muydu? Ceza bunun neresinde? Amerikan kanunları böylesine mi geçerliydi? Sefaretin ilgilenmediğini Avukatım İstanbul Viskonsole'ne söyledi. Bu zat bu işle alakadar olacağına dair söz verdi. Bir müddet sonra karşı taraf avukatından Amerikan

BASINDAN

ULUS

GÖZÜKMIYEN HÜKÜMET

Prof. Ahmet Şükrü ESMER

İhtilaller çıkan, hükümetler deviren, suikastler tertip eden, gıda maddelerini zehirliyen, mimlediği şahısların dosyalarını tamamlamak için hastahanelerden idrarını çaldıran, üniversiteleri hizmetinde çalıştıran, daha ne melaneler yapan Amerikan Merkez İstihbarat Teşkilatına (CIA) Amerikalılar tarafından verilen ad «Gözükmeyen Hükümet»tir - Invisible Government. «Gözükmeyen Hükümet» hakkında, New York Times gazetesi bir seri makale yazmıştır. Gazetenin, üç beş yazarını görevlendirerek, yaptığı araştırmaya dayanarak bu yazılardan öğreniyoruz ki, 1953 yılında Jean'da Musaddık'ı CIA düşürmüştür. Kongo'ya müdahale ettirmiştir. Guatemala'da ayaklanma tertip etmiştir. Küba'dan Rusya'ya yollanan şekerleri ilâçlamıştır. Michigan Üniversitesi hizmetinde kullanmıştır. Amerikan birçok memleketlerde dış politikasını etkilemiş, hattâ onu yönetmiştir.

Fakat CIA'nın faaliyeti bir yerde başarılı olmamıştır. Bir ajan casus kiralamaya gittiği Singapur'da, kullandığı makine ile, kaldığı otelin elektriğini söndürünce, yakayı ele vermiş, CIA onu kurtarmak için Başbakanı 3 milyon dolar rüşvet teklif etmiş, kabul edilmiyince yazılı özür dilenilmiş ve sonra bu skandal meydana çıkmıştır. Daha ağır bir fiyasko, Küba'nın istilası teşebbüsünün suya düşmesidir. Bu fiyasko üzerine, Başkan Kennedy, önce CIA'yı dağıtmayı düşünmüş, fakat sonra bundan vazgeçerek teşkilatı murakabe altına almıştır.

New York Times'a göre CIA murakabe altına alınmış ise de murakabe etkili değildir ve murakip durumunda bulunuyor, çoğu zaman, kirlî işler için paravana vazifesini görmektedirler. New York Times'te sayılan marifetler, CIA'nın sinsi faaliyetinden ancak bir kaç örnekten ibarettir. Söylendiğine göre, Santo Domingo'daki hareketin sorumlusu CIA'dır. Nkruma'yı CIA düşürmüş, Bin Bella'yı o devirmiş, Sukarno'yu CIA devirmeye teşebbüs etmiştir. Birçok memleketlerde ve hele Ortadoğuda Amerikan dış politikasını uygulayan, Büyükelçiler değil, CIA ajanlarıdır. Herhâlde bunlar elçilerden ayrı çalışıyorlar ve daha çok

para alıyorlar. CIA'nın yıllık bütçesi 5 milyar liradur. Binlerce memuru da dünyaya yayılmıştır.

Bir tarihte bu satırları yazan da CIA'nın kirlî bir işine karıştırdı. Davet üzerine gittiği bir demirperde memleketinde, bir gün, kalmakta olduğu otelin kadını hizmetçisi, kendisine hayli dert yandıktan sonra, Amerika'da bir profesörün adresine yazılmış zarf içinde bir mektup verdi ve memlekette çıkınca mektubu postaya vermemi rica etti. Kendisine neden mahallî posta ile yollamadığını sorunca, yüksek tahsil görmüş olan hizmetçi, mektupların o memlekette sansür edildiğini söyledi. Bunun üzerine yazar, misafiri olduğu memleketin postasından geçemeyecek mektubu taşıyamıyacağını söyledi. Bir kaç yıl sonra, o memlekette bir şahıs, Amerika'ya casusluk suçundan yargılanırken, hizmetçi tarafından mektup gönderilecek profesörün casusla CIA arasında vasita olduğunu gazetelerde öğrenince, yazar hayretler içinde kaldı.

CIA, üniversitelere girmiş, bütün bir üniversiteyi —bilinen yalnız budur— hizmetine almış, profesörleri kullanmış ve casusluk için memleketlere yollamış, hâlâ da yollamaktadır. Demirperde memleketlerini ziyaret eden turistlerden dönüşlerinde gördükleri hakkında bilgi vermeleri için bile vaatler almaktadır. Rusya'yı ziyaret eden şu öğrencinin, bu öğretmeninin tutuklanmasına şaşmamak gerekir.

Fakat demirperde memleketleri CIA'nın faaliyetine karşı uyanık değil. Bu sinsi faaliyete kurban olanlar, uyku içinde bulunan dost memleketlerdir ki, CIA asıl başarısını bu dost memleketlerde göstermektedir. Bizdeki faaliyeti hakkında bilgi sahibi değiliz. Fakat Montreux Antlaşmasının Türkiye tarafından uygulanması etrafında gazetelerimize geçirilen bazı yazıların, bu sinsi kaynaktan geldiğinden şüphe edilebilir. Buna vasita olanların vatanseverliklerinden şüphe etmek için ortada bir sebep yoktur. Onlar da CIA'nın sayısız kurbanları arasında olabilirler. Yakınmanın hiç faydası yoktur. Onun şerrinden kurtulmak için uyanık olmak gerekir. New York Times'ın yazı serisi gösteriyor ki: «Gözükmeyen Hükümet» Amerikalıları da rahatsız etmektedir.

ŞİDDETLİ BAŞ AĞRILARINA KARŞI GRİPİN

Basarı ile kullanılır!

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

«Sefaretinin bu davayı itiraz ettiğini öğrenen» Neticiler bir Amerikan subayının «Sefaret kararının yerine getirilmesini istese dahi ben kararsızdan dönmem» sözleri. Ve dönmedi ki olumlu bir neticeye varıldığına dair bize bir haber gelmedi.

Bizim topraklarımızda adını bilmediğimiz dokunulmaz hak ve makamlara sahip Amerikan hükümeti yetkilileri arasında, kendi ordusunun mensubu aleyhindeki kesinleşmiş bir Türk Mahkemesi kararının yerine getirilmesi işiyle alakadar olacak bir Amerikan makami da bulamadım. Her halde bu davada haksız olsaydım mahkeme bu karar vermezdi ve Tuslog Det. 29. mensubu Bay Donahoo'nun avukatları (iki avukatı vekil tayin etmiştir) iddialarını isbat edemediklerini, dolayısıyla haklı olduğumuzu kabul etmezlerdi.

Not: Bu yazıyı hazırladıktan sonra gazete kupürleri arasında sayın İlhan Selçuk'un 28 Ocak 1966 tarihli Cumhuriyet Gazetesindeki «Cümlelerin Dikatine» başlıklı yazısını buldum. NATO'nun Paris'teki Başkumandanlığında çalışan bir görevliden aldığı mektubu yayımlamıştı. Aşağıdaki satırları da adı geçen mektuptan alıyorum:

(... Ne demek suç işleyen bir Amerikalının Fransa hududundan çıkması! Fransıız Mahkemeleri hüküm vermeden, Amerikalılar terhisleri gecikmesine rağmen mecburen burada kalıyorlar. Otomobil sigortasından ev kirasını verip vermediklerine kadar inceliyorlar Fransa'dan ayrılmadan önce.)

Bu Fransa'daki tabiatı. Bizdeki sız çok iyi biliyorsunuz. Ben de bir misal verdim. Fransa'da ev kirasını verip vermediklerine kadar inceliyorlar. Bizde mukaveleden doğan bir borcu hiçbir Amerikan makamı tanımıyor. Acaba Fransa'daki Amerikalılar oturdukları evlerde

mukavelesiz mi oturuyorlar? Ki yetkili makamlar bunu inceliyebiliyor.

Şurasını tekrar belirtmek isterim ki, daha 1,5 - 2 sene Türkiye'de kalacağı söylenen davalı Amerikalı, davanın aleyhinde neticeleneceğini avukatlarından öğrenince eşyalarını satıp kendi kumandanı ile beraber Türkiye'ye terketti. Sonra Kararı gösterdiği Askeri Adli Hakimleri Yüzbaşı Smith de «Donahoo pür uçtu gitti, parayı nereden alacaksınız?» diye benimle alay etti. Amerika'nın Ankara Büyükelçiliği ise verdiği cevapta Donahoo'nun bu dava dolayısıyla değil, Türkiye'de kalma müddeti dolduğu için normal olarak gittiğini, bu dava dolayısıyla kendilerinin yapılacak bir muamele olmadığını bildirdi.

Giriş Gümrüklerimizdeki Giriş Beyannameleri incelenince olur. ya Amerikalılara ait birçok be. yannamenin açık kaldığı görülecektir. Çıkan Amerikalılardan Türk Hükümetinin haberi olmadığı, daha doğrusu APO işlediği müddette bu beyannameler birikip gidecek dolayısıyla alacak vergileri Amerikalılar eşyalarını satarak eşyanın parası ile beraber rahatça götürmeye devam edeceklerdir.

Saygılarımla.

TÜRK İŞ HUKUKU
Yargıtay Emsal Kararları
Derleyen:
A. Baki ORHANER
30 Lira
İsteme adresi:
A. Baki ORHANER
Yargıtay 9. Hukuk Dairesi Başkâtibi
ANKARA
(YÖN -- 132)

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu - Mümtaz Soyaslan - Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

Yazı İşleri: Sümer Sokak No: 16/A, Yenigöhr - ANKARA
Telefon: 176669 - İstanbul Bürosu (Satış İlan ve Abone İşleri): Mollafenari Sokak No. 33, Cağaloğlu - İstanbul
Telefon: 228570 - Posta Kutusu: 512 İSTANBUL

Bir yıllık (62 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.- T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.- T.L. dış Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilave yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dir.

Beher sîtünde santimi çıkacak ilân ve reklâmırlarla kitap ilânları ictm öses ındirtmies; yapılılı ilân ve reklâmırların yayınlamasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenmez.

İLÂN: 23.- T.L.'den sîdrekli

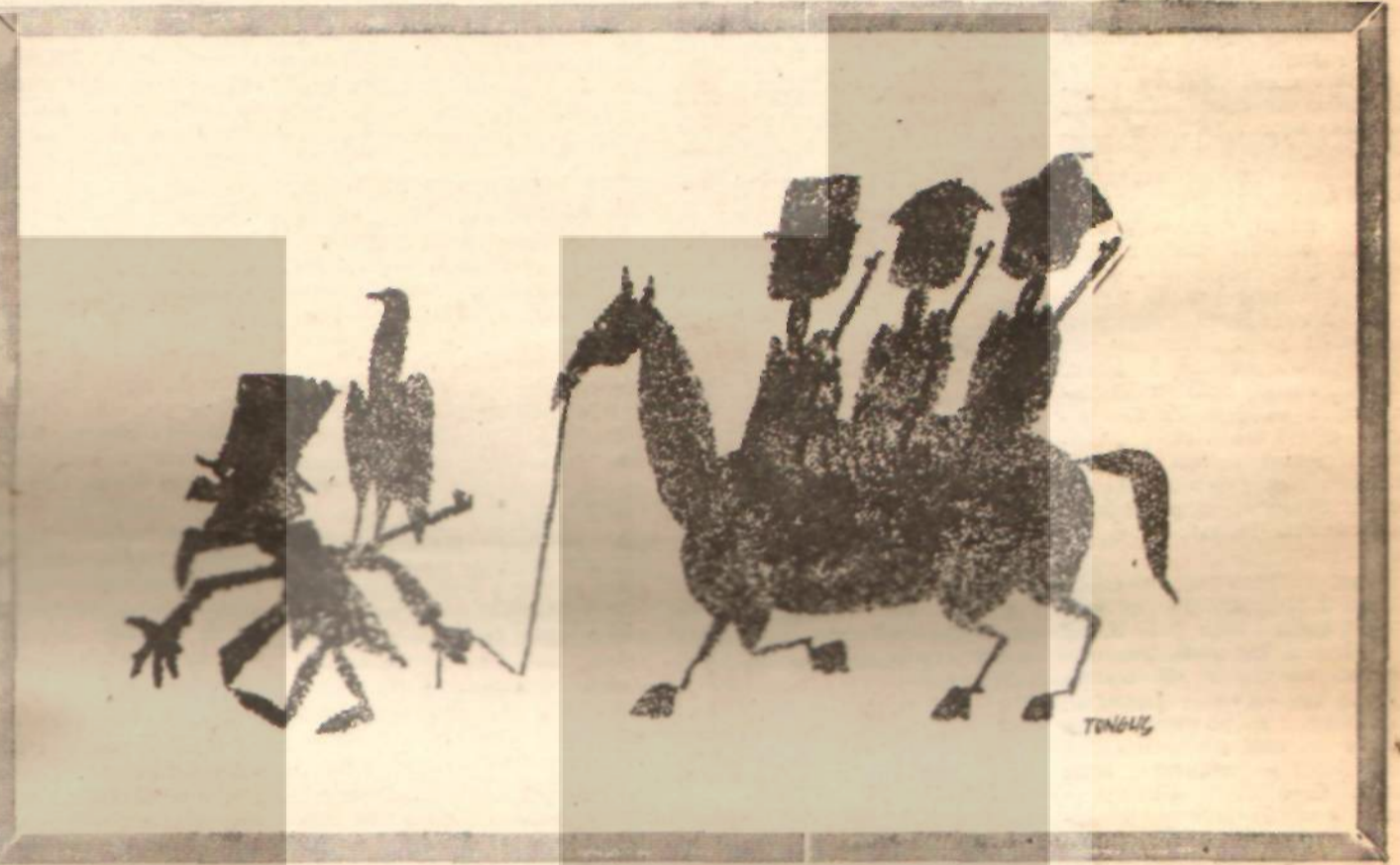
BAKIŞ

DURUM

Her gün bir yenisine tamik olduğumuz maskaralıklar, yüzyıdır süren ilerici - tutucu çatışmasının kimi zaman komik, kimi zaman ise, son Meclis olayında olduğu gibi, vahim belirtilerinden ibarettir. Çatışmanın, ağızları ile kuş tutsaıar bile, şu ya da bu biçimde tutucu güçlerin yenilgisiyle sonuçlanacağı açıktır. Ama bu yenilginin, mahalle muhtarlığı yapma yeteneğinden yoksun, beceriksiz yöneticiler elin de çok çabuk olacağı anlaşılmaktadır.

Şüphesiz alttan gelen zorlamalar, yeterli otoriteden yoksun yöneticileri yalpalatmaktadır. Seçim Kanunu konusundaki kendilerinin aleyhinde işleyen anlamsız ısrar, bu tip baskıların sonucu olsa gerektir. Öte yandan, AP yöneticileri, partililerin 27 Mayıs aleyhtarı kabadayılık gösterilerine, Orduya karşı homurdanmalarına ve din istismarcılığına istemeseler de, göz yummak zorundadırlar. Meviüt Yıl maz, kabadayı çıkışıyla, AP teşkilatının içinde kanramanmıştı. Yöneticiler El Ezer'den çıkma bu milletvekilini cezalandırıyorlarmış gibi yapıyorlar bile, bu, Zinde Kuvvetleri yatıştırma amacı güden bir aldatmacadan ibaret kalacaktır. Hamdo ve benzerleri, 27 Mayısı yapanlara karşı gösterdikleri kabadayılık gösterileriyle teşkilatta puan toplamaktadırlar. Eger Hüryol'cu Muammer Dirik, derhal partiden atıldıysa, bu, ileri sürdüğü fikirler yüzünden değil, bu fikirleri çok müstehcen biçimde ve dangalakça dile getirdiği için dir. Din tüccarı Hacı Şevki Güler'in suçu, Hüryol'cununkinden bin kat daha ağırdır, ama onun cezalandırılması işi, bilinçli olarak sürün-cemede bırakılmaktadır. AP yöneticileri, hem dayandıkları güçleri, hem de Zinde Kuvvetleri idare etmek durumundadırlar.

Bir gerçeği açıkça belirtmek gerektir: AP iktidarı, 27 Mayıs ile karşı-devrim arasındaki yazısız bir anlaşmaya ve uzlaşmaya dayanmaktadır. Ordu liderleri, kilit noktaları elde tutmak, Millî Güvenlik Kurulunun özel durumundan yararlanmak ve zaman zaman gerekli uyarımları yapmak suretiyle, karşı-devrimin tehlikeli gelişmeler göstermesinin engellenebileceği ve bir AP iktidarının mümkün olabileceği inancındadırlar. Fakat bu uzun vadede imkânsız deneme, AP yöneticilerinin aşırı ehliyetsizlikleri yüzünden kısa vadede bile güç yataşılabilirliğe benzemektedir. Mecliste arama olayı, ocak başkanlığında dahi sıfır numara alacak, ciddiyetten ve ehliyetten uzak gayretkeşlerin tam bir lâubalilikle başlanma, yok yere derde sokmaları

nın vahim bir örneğidir. Daha geçenlerde, hiç bir delile dayanmadan, bir takım soyut iddialar üzerine, İstanbul Polis Teşkilatını rüşvetçilikle suçlayan İçişleri Bakanı Sükan, bir ihbar üzerine, herhalde Başbakanı da uyardıktan ve tasvibini aldıktan sonra, giriştiği işin vahametini zerrece idrak etmeden, bir «ihtilâl tertibini suç delilleriyle ortaya çıkarma» hevesinin büyük heyecanı içinde, Meclis aramasını düzenlemiştir. Sükan ve ona yardımcı olan Meclis İdare Amiri, inkâr edilmez suç delillerini elleriyle koymuş gibi bulacaklarından emin oldukları için herhalde, gece aramasını Şerlok Holmesvâri bir gizlilik ve ustalık içinde yürütme ihtiyatlılığını dahi lüzumsuz saymışlardır! Böylece, «suç işlenmesine değil de, suçun beceriksizce işlenmesi»ne kızan ünlü Talleyrand'ın bile affetmeyeceği bir idraksizlik örneği vermişlerdir. Aradıkları müthiş suç delillerini bulamayışın verdiği hayal kırıklığı içinde sabahlayan baskıncılar, ancak her taraftan yükselen sert tepkiler üzerine idrak etmişler ve Sükan'ı kurtarma çarelerini aramaya başlamışlardır!

Bu şahane idraksizlikte, kudretli gizli kuvvetlerin parmağını ve çok ince oyunların varlığını aramak, muhayyileyi çok fazla zorlamak olur. Nihayet unutmamak gerekir ki, kudretli güçler, yok yere

işleri berbat eden yöneticilerden hiç hoşlanmazlar ve akılsız dostlardan kurtulma yollarını vefasızca ararlar.

Dr. Faruk Sükan'ın, bu apaçık ve vahim suçtan sonra, yerinde kalabilmesi düşünülemez. Bu iş, görünüşe göre, ergeç Yüce Divanda bitecektir. Ne var ki, iktidarın başının ve AP Grubunun tepkileri, muhalefet liderinin eşkiyalıkla nitelediği suçu, Meclis İdare Amirine yükleyerek, sorumlu bakanı kurtarmaya çalışma yönünde olmuştur. Bu tutumda ısrar, Sükan ile birlikte bütün yöneticilerin yeni ve daha büyük çıkmazlara sürüklenmesine yol açabilecektir. Doğrusu, bir iktidarın, sebepsiz yere kendi kendini yıkmasının daha ibret verici bir örneği kolay kolay bulunamaz. Hitler, Reichstag'ı yakıyordu ama, bu soğukkanlı ve plânlı bir şeytanca tertibin sonucuydu. Bizim pehîvanlar ise, kendi oyunlarıyla yeni düşüyorlar.

Türk milleti, böyle bir talih-sizliğe herhalde lâyık değildir. Fakat öyle görünür ki, değil devlet, aşiret yönetecek yetenekten yoksun kişiler, önümüzdeki seçimlerde de oy çoğunluğunu sağlayacaklardır. Bir sürü maskaralıklar arasında sürüp giden yüzyıllık ilerici - tutucu çatışmasının can alıcı noktası burada yatmaktadır. Ve bundan

da Abdülhamit'ten bugüne kadar, tutucu güçler değil, ilericiler sorumludurlar. İlerici güçler, tutucuların iktidarına her zaman son verebilmişler, ama tutuculuğun nedenlerini de hiç bir zaman ortadan kaldıramamışlardır. YÖN'ün ilk çıktığı günden beri üzerinde ısrarla durduğu bu temel tersliğin nedenlerini burada araştırmaya kalkışacak değiliz. Ama belirtmek gerekir ki, Türkiyemizin bugünkü acıklı manzarasının gerçek sorumluları ilerici güçlerdir. İlerici güçler, gerçekten ilerici olamadıkları içindir ki, tutucular iktidardadırlar.

Bu sorumluluğun yeni yeni farkına varılmakta ve Türkiyede ilericiğin yüzyıllık başarısızlık bilângosu, ancak bir kaç yıldan beridir, ortaya konmaya çalışılmaktadır. Fakat bir kaç yıllık çaba dahi, halka karşı bir gardrop ilericiliğinden temel sorunlara yönelmiş gerçek bir ilericiliğe geçişte önemli mesafe alınmasına imkân vermiştir. Yüzyıllık ilerici-tutucu çatışmasının kesinlikle son bulması ve Türkiyemizin bir çıkmazdan ötekine sürüklenmekten kurtulması, bu çabaların gelişmesi ve güçlenmesiyle mümkün olacaktır.

Şüphesiz işin henüz başındayız. Fakat hiç değilse, ilk defa olarak, ilericilik doğru yönde gelişme yolundadır.

Doğan Avcioğlu

GESTAPO HİZMETİNDE ÜNİVERSİTE

Türkiyede de eğitim projeleri yürüten Michigan Devlet Üniversitesinin CIA hizmetinde çalıştığı, pis işlerle görevli CIA ajanlarına profesör cübbesi giydirdiği ve korkunç Yenge Bayan Nu'nun gizli polisini bomba, tüfek ve kelepçe ile donattığı ispatlanmıştır. Bu Gestapo faaliyetlerini teferruatıyla ortaya koyan Katolik RAMPART Dergisi yöneticileri, Amerikan Üniversitelerinin bu tip faaliyetleri hakkında bir kongre tahkikatı açılmasını istemektedirler. Zira üniversite profesörlerinin Gestapo faaliyetleri, yalnız Michigan Üniversitesine özgü değildir. Nitekim ünlü Massachusetts Institute of Technology'nin Milletlerarası Araştırmalar Enstitüsünün CIA'dan para aldığı ve CIA için araştırmalar yaptığı açıklanmıştır. Güney Amerikada büyük gürültüler uyandıran bu tip bir araştırma projesini, New-York Üniversitesi profesörleri yönetmişlerdir.

Türkiyede de profesörlük, ya da uzmanlık maskesi, casusluk faaliyetlerinde kullanılmaktadır. YÖN okuyucuları, 155. sayımızda yayınladığımız Köy Anketini hatırlayacaklardır. Nebraska Üniversitesinin Atatürk Üniversitesi ile ilgisinin, Doğu meselemize bağlı olduğunu düşünmek için ciddi sebepler vardır. Ve nihayet açıkça Gestapoluk yapan Michigan Üniversitesi, ülkemizde eğitim programları yürütmektedir.

RAMPART Dergisinde çıkan ve Amerikada büyük yankılar uyandıran aşağıda okuyacağımız yüzdeyüz doğru, korkunç hikâyeyi, Amerikalı profesör ve uzmanların Türkiyedeki faaliyetlerini Millî Güvenlik Kurulumuzun ele alınmasını sağlayacağı ümidiyle yayınıyoruz.

YÖN

Kordilomatğin bir numaralı plâkasını taşıyan özel şoförlü araba bir Fransız vilâsının uzun araba yolundan aşağı kökre-yerek iner, hızlanır, ve içinde Cumhurbaşkanı'nın kahvaltısı üzere beklemekte olduğu saraya doğru frenlerini inlete inlete giderken nöbetçi kulübesindeki Vietnamlı asker selâm duruyordu.

Yıl 1957, şehir Saygon'du, kendi nöbetçi kulübesi olan koskocaman villada yaşayan adam ise kordilopamitiğin önemli kişilerinden biri değildi. Sadece East Lansing'den Wesley Fishel'di, yani, Michigan Eyalet Üniversitesini Siyasal Bilgiler Bölümünün profesörü.

Aceyleyle giden profesörün önünde yol açmak için kenara, kıyıya kaçışan köylüler ne olup bittiğini düşünebilir, anlamayabilirlerdi; ama Fishel'in akademik meslektaşlarının bunda bir şüphesi olamazdı: «İş üzerindeydi.» Büyük Üniversite politikasının yepyeni dünyasında iş üzerinde olmak artık bilimsel yayın yapmak gibi ilkel bir şey sayılmıyordu. Dış dünyayı «temas» kurmak gerekti. Hükmetle kontratlar imzalanıyordu. Profesör denen adam, bir takım /Neri yürürlüğe koymalıydı. Ve bazı insanları göre Güney Vietnam'da 1950 ortalarında Profesör Fishel, «En Büyük İş Yürütücü» idi.

Bazı profesörler adlarını daha fazla duyurmuşlardı, ama Wesley Fishel kadar ün yapmaya hak kazanmış kişi yoktu içlerinde. Örneğin Eugene Burdick çarçabuk çiziyordu romanlarıyla ve televizyonda birkaç reklamıyla epey tanıtılmıştı kendini. Ama hiçbir akademisyen, Wesley Fishel gibi, arkadaşları Diem'in kurduğu diktatörlüğe yardım etmek üzere yeter sayıda profesör, polis uzmanı ve tabancayla üniversitesini yabancı bir ülkeye getirmek gibi ender bir başarı kazanamamıştı.

Saygon'da o yağmurlu sabah vaktinde, arabasının lastiklerinden dumanlar çıkarak çıkarak Ngo Dinh Diem'i ziyaret etmeye giderken Wesley Fishel'in amacı buydu. Saygon'daki Amerikan Misyonu aralarında konuşurken Cumhurbaşkanı sarayından —biraz da kiskanarak— «kahvaltılık kulübü» diye söz ederlerdi. Çünkü Diem, Fishel, ve Roosevelt zamanından arta kalan tarım uzmanı Wolf Ladefinsky haftada birkaç

sabah orada toplanıp kavun yer ve devletin durumunu görüşürlerdi.

Birleşik Devletler Misyonu Başkanı Leland Barrows dertleniyordu, çünkü kendisi Diem'i görmeye bu kadar sık gidemiyordu. Üstelik sürekli sabah toplantıları konusunda Fishel'in ağız özellikle sıkıydı. Diem rejiminin ilk günlerinde Saygon şehrinde mevkiye önem verilirdi, ve Fishel'in otur-

duğu villa Barrows'unkinden, hattâ Amerika Büyükelçisinininkinden daha büyüktü. Oturduğu yerin bu üstün derecesi Vietnam'daki Michigan Eyalet Üniversitesi Grubu Başkanı olarak Fishel'in önemini göstermekteydi. Üniversite, Saygon ve Washington ile resmî bir proje için kontrat imzalamış, Diem'in iç işleri kadrosuyla polis sebekesinin iyi çalışmasından, elli bin kişilik milis gücüne bir biçim verilmesinden, şehir polisine, toplum polisine, saray polisine ve Vietnam'ın FBI'ı olan Emniyet'e silah ve mermi sağlanmasından sorumlu olmayı kabul etmişti. Bir avuç profesörün becereceği iş değildi bu ama, Michigan sanki futbolda Amerika şampiyonu olacak yeni bir takım hazırlıyormuşçasına sarıldı projeye.

Üniversite profesörlerinin daha az sözü edilen ve daha tatsız bir işi de bir CIA grubuna paravana olmaktı. Gerek Profesör Fishel, gerekse Michigan Üniversitesi şimdilerde bu rolü unutmamayı tercih ediyorlar. Akademik saygıdeğerliğini Amerika'nın dış politikasına kirahyan bir Üniversitenin içine düştüğü çürüme derecesinin ve aşağılık ahlâksızlığın belki şartıdır ama kesin bir belgesi olarak bu yazıyı sunuyoruz.

JOHN A. HANNAH:

ANTRENÖRLÜĞE ÇIKAN REKTÖR.

Geleneksel akademik ilkelerin modern üniversitelerde görünen çürüme başlangıçları Harold Stassen ve Clark Kerr'e kadar dayanır, ama bu konuda en iyi örneği Michigan Eyalet Üniversitesi Rektörü John A. Hannah vermiştir. Stassen, Uluslararası İşbirliği Teşkilâtında (Şimdiki A.I.D.) Amerikancılığın dış ülkelere yayılması konusunda Amerikan Üniversitelerinin «insan gücü kaynağı» olarak kullanılması görüşünden sorumludur. Berkeley Üniversitesi bilginlerinden Clark Kerr ise büyük Üniversitelerin toplum için «Servis İstasyonu» olmasın fikrini ilk ortaya atan adamdır. Kamu hizmetinden hoşlaşan bir Eisenhower liberali olan Hannah da, bu kavramları Michigan Üniversitesi'nin «varoluş nedeni» haline getirdi.

Hannah, biraz gümbürtülü bir şekilde, hızla yükselen Amerikalı İş Adamları hikâyesi geleneğinin iyi bir temsilcisidir. Iowa'lı bir tavukçunun oğluyken 1922'de Michigan Tarım Bölümü'nden tavukçuluk konusunda bir derece aldı. Sonra, ün kazandı yerden ayrılmaya gönüllü elvermediği için otuz yıl üniversitede kitap satıcılığı yapan futbol kahramanı gibi, East Lansing'de yerleşip kaldı. Tavuk yetiştirilmesi üzerine dersler verdi, rektörün kızıyla evlendi, Tarım Bölümü adına bir iş yaptığı zaman ilk olarak kamu hizmeti zevkini tattı, üniversiteye döndü, ve 1941 yılında kaynatasının yerine geçip rektör oldu.

Hannah'ın yönetimi altında Michigan Üniversitesi, herhangi bir benzin istasyonu hortumundan daha fazla bir kamu hizmeti alışkanlığı kazandı: Michigan Tarım Okulu çiftçilere yardım eder, Otel Yönetimi Okulu eğitim görmüş kâtiplere diploma verir, Polis Eğitimi Okulu toplum bilimlerinde uzman kesilmiş polis memurları yetiştirir. Otomobil arkasında çekilen tekerlekli evler yapan bir şirketin finanse ettiği bir ders programı bile hazırlamış, ve Taşınabilen Evler üzerinde bakaloryalar, doktoralar vermiştir Michigan Üniversitesi.

Ama Michigan Eyalet Üniversitesi'nin asıl başarısı, uluslararası hizmet alanında olmuştur. Uluslararası Programlar Merkezi yepyeni, pırl pırl bir binadır (sırası gelmişken, bu binanın yedi yıllık Vietnam kontratı için ayrılan paralarla yapıldığını da söyleyelim). Üniversite'nin öğretim üyelerinden iki yüzden fazlası her yıl yurt dışında oraya buraya gidip «eğitim projeleri» düzenlerler. Bu projelerin yürürlükte olduğu on üç ülke arasında Kolombiya, Milliyetçi Çin, Brezilya, Okinava ve Türkiye de vardır. Bu yakınlarda Time dergisi deniz aşırı ülkelerde Amerikan Üniversitelerinin rolü üzerinde Michigan'ın büyük etkisine değinirken Hannah'ın şu sözlerini tekrarlardı: «Okuldaki uzmanlarım bir danıştım mı, yarım saat içinde, hükümet ya da araştırma gruplarıyla ilgili herhangi bir sorunun cevabını alırım.» Hizmet diye buna denir işte.

Michigan'ın bu sıralarda «yardım» etmekte olduğu ülkelerin çoğunda askerî diktatöryalar vardır, ama hükümetinin kendisine verdiği ödevle ilgili soru sormak Hannah'ya yakıştır iş değildi. General Motors'tan Savunma Bakanlığına gelen Charles Wilson'un yardımcılığını yapan Hannah askerliği, tıpkı futbol gibi, hayatta kişilik kazandıran bir unsur olarak görür. Modern Üniversite anlayışı, hür dünyayı Amerika'nın korumakta olduğu gibi bir kavrama bağlıdır. Üniversitenin genç yurttaşları bu şerefli görevi üzerlerine yüklenecek ve Federal Hükümetin seçtiği alanlarda dış ülkelerde bir önder olacak şekilde hazırlaması Hannah'ın eğitimsel imanıdır.

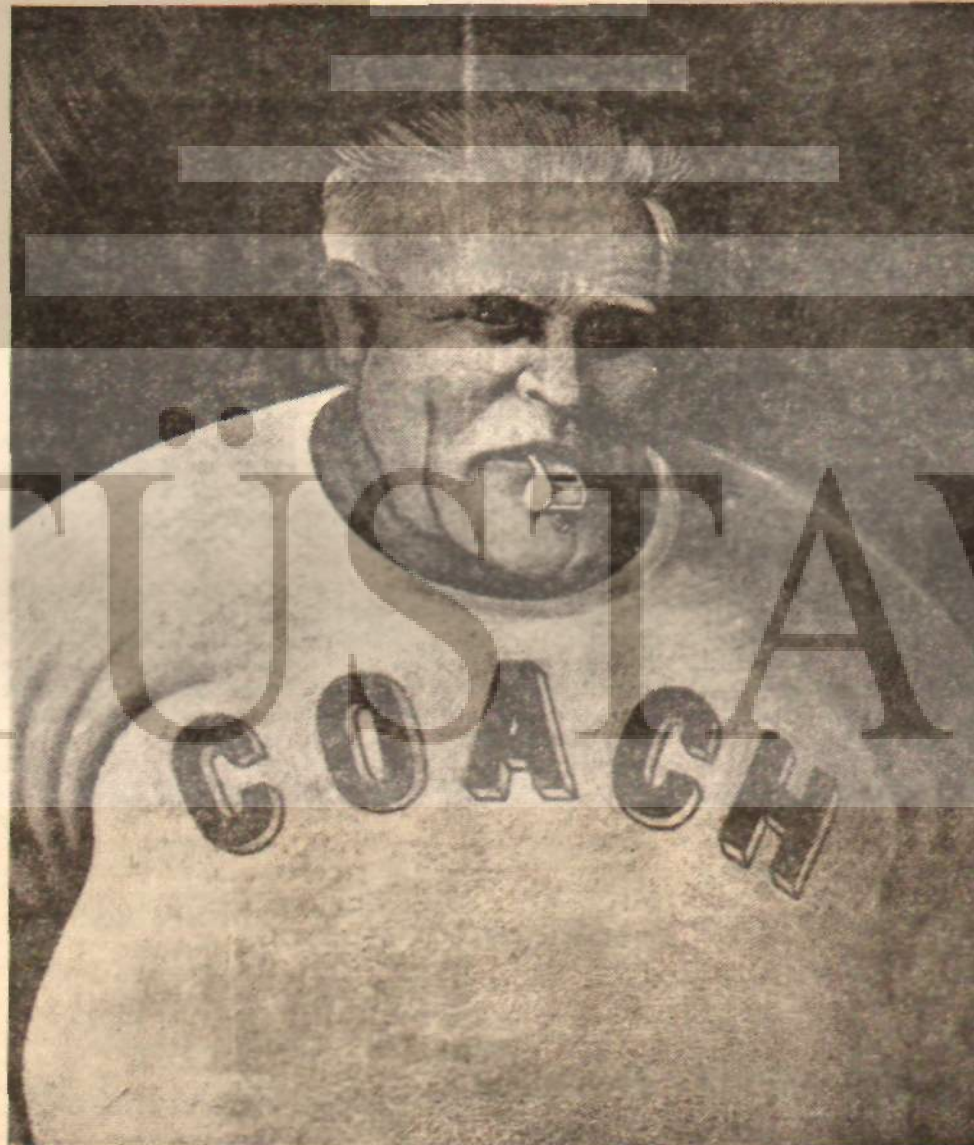
Rektör Hannah'ın, deniz aşırı ülkelerde üniversitesinin gördüğü işlerden büyük bir kıvanç duyduğu besbellidir, ama bu ülkelerde üzerinde aldığı en büyük projeden söz etmeyi hiç sevmez. Michigan Üniversitesinin uluslararası programlarını anlatan ve ziyaretçilere bol bol dağıtılan rengarenk broşürde Vietnam Projesi ile ilgili bir tek cümle vardır. Oysa bir Amerikan Üniversitesinin dış ülkelerde üzerine aldığı en büyük projedir bu. Proje, Amerika'da vergi ödeyen yurttaşların söyle bir yirmi beş milyon dolarını Ngo Dinh Diem yönetimindeki Güney Vietnam Cumhuriyeti'ne «teknik yardım» adı altında sunmuştur. Michigan Üniversitesinin Vietnam projesini böyle bir cümleyle bitirivermesi, şampiyon olan basketbol takımının okul yıllığında küçük bir fotoğrafla gösterilmesine benzer — antrenörleri rüşvet alırken yakalandığı için —.

Bazı profesörlerce «Vietnam Serilveni» olarak adlandırılan Vietnam deneyini Michigan'ın resmen unutmak niyetinde oluşu, Üniversite'nin bir CIA paravani olarak kullanılmasından herkesçe öğrenilmesinden korkulduğu içindir. Cevap istendiği zaman gerek Fishel, gerekse Rektör Hannah böyle bir rol oynanmadığını söylemektedirler. «CIA ajanlarının aramızda olduğunu bilmiyorduk; bu doğru olsa bile bizim hiç haberimiz yoktu,» diye konuştu Hannah odasında, Lincoln'un portresinin altındaki koltuğunda oturarak. Ama onun bu masumiyet iddiası Proje'de önemli yer alan başka profesörlerin açıklamalarıyla çelişmektedir. Anlaşıldığına göre, Michigan Üniversitesi yetkilileri sonunda CIA takımına başka bir yere gitmesini söylemiştir, çünkü bu ajanların varlığını, Saygon'da ve East Lansing'de gereğinden fazla kimse'nin öğrenmeve başlaması onları zor bir duruma düşürüyordu.

Michigan'ın Vietnam Projesi'ni üç yıl boyunca yöneten iktisatçı Stanley K. Sheinbaum, Hannah'ın onları böylece inkâr etmesine çok şaşı: «John Hannah böyle bir hikâye uydurursa, bir üniversite rektörü olarak yeterliliğine leke sürmüş olur» dedi.

**WESLEY FISHEL :
SÖMÜRGE VALİSİ ROLÜNDE
PROFESÖR!**

Diem döneminin en parlak günlerinde Wesley Fishel'in ne derece güçlü bir adam olduğunu, son zamanlarda Saygon'u yeniden ziyaret eden birinin şu sözlerinden an-

Michigan Üniversitesi Rektörü Hannah.

biliriz: «Herkesin Westy ne düşün-
» diye konuştuğunu duyunca bir an için
Westy'in geri döndüğünü sandım.»

Saygon dilinde «Westy» General William
Westmoreland'ın adıdır, ama işin içinde
kimler bir süre önce Wesley'in adını da
korkulu saygıyla anarlardı. Bu gücün
kenden öbürüne nasıl geçtiğini gösteren
işaret daha vardır. Bir zamanlar Westy
in karargâhı olan yerde, şimdi «Westy»
yaşar yönetmektedir.

Bütün önemli anlaşmalar gibi, Diem
Fishele mihverdi de basit bir şekilde başla-
dı. Her ikisi de kendilerine seçtikleri alan-
da hiçbir şey yapmazlarken, 1950 yılında,
Saygon'da karşılaştılar. Diem, yüksek sını-
sı bir kişiye sahip, kadere inanan,
savaşa bitkini yurdunda güçlü elde et-
meye pek umdu olmayan, sürgüne gönde-
nen bir politikacıydı. Fishele ise normal
akademisyendi, Çin üzerine önemsiz bir
yazmış, Michigan Eyalet Üniversitesi'nin
bir yer bulmayı bekliyordu.

İkisi de ihtiraslıydı, yükselmek istiyor-
du ve boy pos bakımından Napolyon'u
beniyordu. Diem 1.60 boyundaydı; sağ-
lam yapılı, kıvrırcak saçlı ve horoz edâlı bir
adam olan Fishele de aşağı yukarı aynı boy-
da birbirlerine bir sürü mektup yazarak
kendilerini birbirlerine bir sürü mektup yazarak
kendilerini genişlettiler. Kısa zamanda yar-
dım almaya başladılar. Fishele arkadaşını
Michigan Üniversitesinin Hükümet Araştır-
ma Bürosu'na danışman olarak kabul ettir-
di. Diem'in onun uzun süre Amerika'da kalması-
na böylece de, Kardinal Spellman'dan Sen-
ator Mike Mansfield'e kadar çeşitli önem-

li Amerikalılarla yakınlık kurmasını sağla-
dı. Buna karşılık olarak Diem 1952'de Fran-
sızlara Michigan Üniversitesinin devlet he-
sabına Vietnam'a yardım yapmasını tek-
lif etti, ama Fransızlar buna yanaşmadı.

Sonunda Fishele'in talihî açıldı. East Lan-
sing'den bir meslektaşı günün birinde Fis-
hele'in kabına sağmayan bir çöküş için-
de onu köşeye kıştırıp, «Arkadaşım Diem
bugünlerde Vietnam Başbakanı olacak» di-
ye fısıldadığını anlatıyor. Bu sözü ciddiye
alan olmadı; Fishele'de böyle büyük işler
başaracak önemli bir adam kalıbı yoktu.

Ama 1954 Temmuz'unda Başbakan olur
olmaz Diem'in yaptığı ilk iş kendisine öğüt
vermek üzere Fishele'in Saygon'a gönderil-
mesini Washington'dan istemektir. Birkaç
hafta içerisinde Fishele geldi ve gene birkaç
hafta sonra Diem, Michigan Üniversite-
sinin Vietnam'da teknik yardım programı
kurmasını ikinci kere istedi. Bu sefer iste-
ği kolayca yerine getirildi.

Fishele Saygon'a gittikten sonra, Üniver-
sitede Vietnam konusunda bilgisi olan kim-
se kalmamıştı. Böyle bir durumda Diem'in
isteği, resmi Washington kanallarıyla
üniversite yetkililerine ulaştı. Böyle değer-
li bir kontrat imkânını elden çıkaracak çe-
şitten bir adam olmayan Rektör Hannah,
dört öğretim üyesini bir «keşif takımı» ola-
rak bir araya getirdi ve yıldırım hızıyla Say-
gon'a giden bir uçağa bindirdi.

Dörtlü grup şu adamlardan meydana
gelmevidi: Şimdi Polis Okulunu yönet-
mekte olan eski futbol kahramanı Arthur
Brandstatter, üniversitesinin kamu ilişkile-
riyle uğraşan James Dennison, Siyasal Bil-

giler dalının başkanı Edward Weidener, ve
İktisat Bölümü Başkanı Charles Killings-
worth. Bu adamların hiçbirisi deniz aşırı ül-
kelere teknik ve akademik yardım konu-
sunda bilgi sahibi değildi, Uzak Doğu so-
runlarında uzmanlıkları yoktu, bu eksik-
lerini gidermek için uçakta giderken ga-
zetelerden kestikleri Vietnam'la ilgili ya-
zılar okudular. Uçakta kemerlerini bağ-
larken birbirleriyle tanıştılar.

1954'ün Eylül'ünde Saygon şehri kay-
nıyordu. Diem sözde iktidara geçmişti ama
az sayıda orta sınıf katolikler'inden ve
Saygon tüccarlarından başka onu destekle-
yen kimse yoktu. Fransızlar çıkıp gitme-
ye hazırlanıyorlardı, Saygon polisini Binh
Xuyen çetesi denetliyordu, dini mezheple-
rin özel orduları Vietnam'ın düzlük kısımlarına
hâkimdi, Vietnam ordusu Diem'e
başkaldırarak üzeriydi. Devlet teşkilâtı ise
tam bir çürümeye içindeydi.

Profesörler Saygon'a vardıkları zaman
meslektaşları Fishele'e CIA generali Edward
Lansdale'in Diem'e destek bulmak için
canla başla uğraştıklarını gördüler. Bu ça-
balar, 1955 ilkbaharında Diem'in Birleşik
Devletler Güvenlik Konseyinin desteğini
kazanmasıyla sonuçlandı. Diem Saygon'daki
Amerikan Dışişleri görevlilerinden kuş-
kulanyor, onların Fransızlar'dan yana ol-
duklarını sanıyordu. Diem'in bütün bütün
güvendiği tek Amerikalı Fishele'di. İki haf-
ta sonra Michigan Üniversitesi keşif takı-
mı East Lansing'e dönüp, deniz aşırı ülke-
lerde üniversitelerin yaptığı işlerde o gü-
ne dek görülmemiş çapta büyük teknik yar-
dım kontratı öğütlediği zaman, Diem'in

bu güveninin sonuçları belli oldu. Bu kont-
ratla Michigan Eyalet Üniversitesi Diem'e,
polislerini yetiştirmekten anayasasını yaz-
maya kadar her türlü yardımı yapmayı üze-
rine aldı.

Kontrat üzerine görüşmeler teknik konu-
larda çıkan anlaşmazlıklar yüzünden ağır
gidiyordu, ama 1955 baharının başlarında
Washington telefonla Hannah'ya kırtasiyeciliği
kısa kesip Vietnam'la acele işbir-
liğine gitmesini buyurunca engeller hemen
aşılıverdi. Kendisiyle yapılan bir konuşma-
da Fishele telefonun eski başkan yardımcısı
Nixon'dan geldiğini söylemişti, ama şimdi
o sözünü inkâr ediyor ve Rektör Hannah
da onun gibi konuşuyor. Hannah Detroit
News gazetesine telefon eden Nixon'dan
bile daha yüksek bir otorite olduğunu
bildirdi. Bu otorite ancak şu üç kişiden bi-
ri olabilir: John Foster Dulles, kardeşi ve
CIA başkanı Allen Dulles, ya da Eisenho-
wer'in kendisi. Ne olursa olsun, Rektör
Hannah kendi görev anlayışına göre dav-
ranmakta kusur etmedi. İlk Michigan Üniver-
sitesi profesörleri 1955 Mayıs'ının son-
larına doğru Saygon'a Wesley Fishele'e ka-
tıldılar.

1956'da Fishele Diem'in «öğütçüsü» ro-
lünden ayrıldı ve Michigan Eyalet Üniversite-
si Misyonu Başkanı ünvanını aldı. Bu-
nu izleyen dört yıl içinde Vietnam'daki en
önemli Amerikalı oydu. Profesörlerden ba-
şına göre Wesley Saygon'da «Sömürge Vali-
si» sıfatını almaya en fazla hak kazanan
kimseydi. Geniş villasında sık sık zengin
dâvetleri oluyordu ve bu partiler ara sıra
çığırdan çıkarsa, Saygon polisi sokağı
kordon altına alarak görevini yapıyordu.
Bu derece yükselen başka hiçbir profesör
bulunamazdı. Akademik alanda Fishele bir
taneydi.

Sömürge Valisi iyi yaşıyordu ama yar-
dımçılarının da oodan aşağı kalır hali
yoktu. East Lansing doğrusu Paris'i pek
andırmaz, onun için Saygon'un egzotik ve
serbest hayatı profesörler için yüksek sos-
yete yaşayışına en fazla yaklaşan şeydi. İlk
önceleri biraz tedirgin olan binler ve ai-
leleri kısa zamanda eski sömürgeci efendi
Fransızların rahat tavrını takındılar.
Saygon'un eski Fransız kesiminde geniş, ha-
valandırma terribath, kira verilmeyen vil-
lalara yerleştiler, en iyi viskileri Amerikan
Levazumat Bürosundan şişesi iki dolara al-
dılar, ayda otuz dolardan hizmetçi tuttu-
lar, Wesley'i tanıdıkları için bütün önem-
li kokteyl partilerine çağırıldılar, gülüp eğ-
lenmek için kaplan avlarına çıktılar ve çe-
şitli ma-hrumet» ödenekleriyle, normal
kazançlarının iki katını elde ettiler. (East
Lansing'de dokuz bin dolar olan profesör-
ler Vietnam'da «öğüt vermek» için yılda on
altı bin beş yüz doları doğrulttular, hem de
vergi vermeksizin.)

«Vietnam Serüveni» profesörlerin yük-
selmesi bakımından da büyük kazançlar
sağladı. Vietnam Projesinde faal olarak
çalışıp bilim araştırmalarına hiç yer verme-
dikleri halde, Saygon'a giden profesör-
lerin üçte ikisi ya burada görevli bulun-
dukları sırada, ya da dönüşlerinden bir yıl
sonra terfi ettiler. Özellikle Profesör Fishele
yükseldikçe yükseldi. Tek bir eser yayınlama-
mamıştı ve yıllar yılı tek bir ders verme-
mişti. Ama 1957'de Michigan Üniversitesi
onu profesör yardımcılığından tam profes-
örlüğe yükseltti.

PROFESÖR CÜBBELİ AJANLARI...

CIA adamları Michigan Eyalet Üniver-
sitesi profesörleri arasına gizlenmişti. Hep-
si de Proje kurulundaydı ve Üniversite ta-
rafından bu göreve atanmıştı. CIA'dan ba-
zı kimselere akademik rütbelere verildi, pa-
ralarını da Üniversite Projesi ödemiş ol-
du.

CIA ajanları casusluk ve millî emniyetle
uğraşıyorlardı. Paravanaları Michigan gru-
bunun polis bölümüydü. CIA takımı kendi
başına bir varlık meydana getiriyor. Pro-
jenin resmi örgütlenme planında «VBI İÇ
GÜVENLİK KURULU» adıyla yer alı-
yordu. Bu beş kişilik takım Michigan gru-
bu polis bölümünün en kalabalık kısmıydı.
Polis bölümü ise Michigan'ın üç gru-
bundan en kalabalık olanıydı.

«VBI» Michigan profesörlerinin «Viet-
nam Tahkikat Bürosu» yerine kullandıkları
kısaltmaydı. Vietnam'ın özel polisi eski
Sürete'ye (Emniyet) şimdi bu ad takılı-
mıştı. Michigan Eyalet Üniversitesi çalış-
malarında «İç Güvenlik Kurulu» nun baş-
kanı. Proje başlangıcından beri Saygon'da
bulunan Raymond Babineau'ydü. Öbür
adamlar sonradan Üniversite tarafından
(Devamı arka sayfada)

*Michigan Üniversitesi İktisat Profesörlerin-
den Stanley K. Sheinbaum, aşağıdaki yazısıyla
CIA hizmetindeki çalışmalarını itiraf etmekte ve
Amerikan üniversitelerindeki «çürümeye» yi
açıklamaktadır.*

BİR PROFESÖR GÜNAH ÇIKARIYOR

1958'in yazında tatilimi kısa kesip Güney Vietnam'ın
başta gelen dört polis müdürüyle görüşmek üzere acele Sao
Francisco'ya gitmiştim. Bu dört kişi Saygon polisini, ulu-
sal polisi ve Güney Vietnam'ın FBI'ı olan VBI'ı aralarında
paylaşıyorlardı.

Gelişlerinden sonra bir saat geçti geçmedi, Ngo Dinh
Diem'in yeğeni olan en genç fesat kuran bir adam tavrıyla
kaldıranı tutup beni bir köşeye çekti ve içlerinden birinin
arabun en yaşlısını öldüreceğini bildirdi. Bana anlattığı hi-
kâyede hem bir komplo, hem de buna karşı bir başka komp-
lo vardı. Sözüm kısası, Michigan Eyalet Üniversitesi, Viet-
nam'a dış yardım bahanesiyle bu adamları Amerika Birle-
şik Devletlerine çağırarak kullanılıyordu. Bu pis iş Ame-
rika'da gizlice tamamlanacak, Saygon'da baş gösterebile-
cek karışıklıklar böylece önlenmiş olacaktı.

Diem'le Amerika arasındaki ilişkilerin bozulmaya yüz
koytuğu bir sırada bütün bu hikâyeye Washington'u zor du-
ruma düşürmeye yarayacak bir numara olabirdi. Ya da
bana haberi verenin söyledikleri doğrudu ve bu durum-
la hareketsiz kalmak hükümeti aynı zorluğa düşürdü.
Bunuç olarak bir takım gece yarısı manevralarına giril-
di ve grup uçakla başka yere taşınırken cinayet hedefi ol-
duğu bildirilen kimse verem belirtileri gösterdiği bahane-
lerle bir hastahanele zorla alındı.

Olaylardan bir sonuç çıkmadı. Öldürülmesi plânlanan
iki daha uzun süre yaşadı ve birçok politik mahkûmları
kurtarmış olduğu için Diem'in yerine geçenler tarafından
öğütçü edildi.

Asıl önemli olan soru şu: Michigan Eyalet Üniversitesi
İktisat Bölümünde öğretmen olan ben, bu çirkin işlere niçin
katılıyordum?

Michigan Üniversitesinde Vietnam Projesini hazırlayan
kimseden biriydim ben, ve butada sayacağım suçlardan ben de
en az eskî arkadaşlarım kadar sorumluyum. O günlerde bak-
tımca şaşıyorum nasıl olur da aydınlar (Üniversite öğre-
tim üyeleri aydın sayılır çünkü) yaptıkları işlerden bu de-
ğere habersiz olurlar diye. 1956 seçimlerinden vazgeçilmesi
çok az tartışılma ve hiç mi bir protesto edilmemişti. Ve
bu işlemin bir CIA paravanası durumuna girmesinden hiç-
kimiz yeterince sıkılmamıştık. (Utanc ve sadakat duygusu
içinde olan Üniversite buna hâlâ hayır demektedir.) Öğre-
tim üyelerinden bir avuç kişi — Üniversite'ye bağlı bulun-
mayanlar ve en iyi öğretmenlerdi bunlar — Amerika'nın
bu politikasına hizmette Üniversite'nin rolünü sordu. (Çe-
şitenden biri, Proje ile ilgili olarak Saygon'a şöyle rahat
ce yolculuk yapma fırsatı çıktığı zaman bütün bu işlerin
kazan bir savunucusu kesildi.) Saygon'dan bazı profesör-
ler Diem'in baskı rejimini eleştiren yazılar yazdılar. Ama
bunların bu yigit adamlar Amerika'nın politikasını tek soru
maksızın kabul ettiler.

Michigan profesörleri her çeşit işe karıştılar. Kimisi
kazanmak izi alma tekniği üzerine öğütler verdi, kimisi mu-
habeceye, kimisi hükümet bütçesine, kimisi de hattâ Gü-
ney Vietnam anayasasının yazılmasına burnunu soktu. İç-
lerinden bir tanesinin Güney Vietnam Cumhuriyeti'ni se-
çiminde bile payı oldu. Ama bütün bu işleri yaparken, onla-

rı oraya getirip koyan ve böylelikle desteklemek zorunda
buldukları Amerika'nın dış politikasını anlamaya çalış-
mak akıllarına gelmedi.

Aşağıdaki yazı, Amerikan eğitimi ve entellektüel haya-
tının iki önemli başarısızlığını somut bir örnekle incele-
mektedir. Bunlardan birincisi ve daha besbelli olanı ün-
versitenin bilim ve öğretim görevlerinden (ve ödevlerinden)
giltide uzaklaşmakta olmasıdır. İkincisi, Üniversite hoca-
larının, toplumda bir uyarıcı, bir eleştirmen olarak başa-
rısızlığıyla ilgilidir. Bundan sonra bizim kendi yurdumuz-
da yaşayışımızı büyük çapta etkileyecek olan dış politika
konusunda bu başarısızlık özellikle ciddidir.

Çünkü bu başarısızlık bizi bir sürüklenip gitme duru-
muna getirmiştir. Tarihi perspektiften yoksunuz. Toplum
bilimleri eğitimimiz bizi önemli soruyu sormayacak şekil-
de koşullandırmıştır. Dış politikamızı sorguya çekmeye ve
yargılamaya ne bir eğitimimiz, ne de imkânımız var. Sadece
o politikaya hizmet edecek bir uzman ya da teknik eleman
yeteneğine sahibiz. Michigan Eyalet profesörlerinin traged-
yası budur işte: Hepimiz olomatik soğuk savaş araçlarıydık.

Harvard'dan Michigan'a kadar bütün üniversitelerde
durum aynıdır. Toplum bilimleri profesörüne bir takım bil-
giler verilmiş, fakat o daha büyük sorunlardan kurtulmak
için, gerçek anlamıyla eğitimden yoksun bırakılmıştır. Pro-
fesör, üniversiteden uzakta, görüşlerini kabullendiği sana-
yici müşterisinin, ya da hükümetin hizmetinde uzman ola-
rak çalışmaktadır. Daha yetersiz bir eğitmen, ya da yeni
yetişme asistanının bıraktığı öğrencileri aynı toplum bil-
limleri malzemesinin içinden makina gibi geçirir. Dolay-
ısıyla öğrenciler de profesörleri gibi, bir yargıya varmaktan
ya da akıllarını kullanmaktan uzak kalırlar.

Michigan Eyalet Üniversitesi gibi sonradan görme ku-
rumlarda sorun, Doğudaki köklü üniversitelere oranla çok
daha ileridir şüphesiz. Önemli bir yer kazanma, herkesce
tanınma, para bulma dayanılmaz derecede çekici şeylerdir,
böyle şan ve şeref getiren projeler kapışılır, hattâ kimi za-
man leat edilir. Üniversitede pek az profesör, bilim ve eği-
tim sayesinde ödül ve terfi kazanmaya çalışır. Bunun daha
kolay, hattâ daha değerli sayılan yolu, damgal doktorasıyla
üniversitenin enstitüler, projeler ve kontratlar stratosferin-
de salınan yeni yetişme profesörlerin tuttuğu yoldur. Bu
profesörlerin tanıdıkları işleri arasında, öğrencileri en sonda
gelmektedir. Yaptığı çalışmaların değeri şüphelidir — çün-
kü değerle ilgili düşüncelere karşı önyargılarla doludur —

Gelecekteki Vietnamlardan kaçınmamızı sağlayacak
ciddi entellektüel eleştireci kaynaklarımız nerede? Akıl ba-
şında ideolojik tartışmalar öldü gitti, yargılama yeteneğini
de birlikte götürdü. Vietnam başarısızlığımız teknik uzman-
lık yetersizliğinden değil, tarihi görüş eksikliğinden ötürü-
dür. Michigan öğretim görevlileri olarak biz, on yıl önce
eleştireci bir tutum alamadık. Bu ilk sorumluluğumuzdu.
yetersizliğimiz ise yandaki sayfalarda anlatılan kâbuslara
yol açtı.

Prof. Stanley K. Sheinbaum

Bir geziden izlenimler

ARAP DÜNYASI
UYANIYOR MU?

VII - Mısırda Sanat Hayatı

Niyazi Berkes

PEYGAMBER ÜZERİNE
BİR OYUN!...

Ahmed Bahaeddin'in benim için ter-
tiplediği ziyaretlerden biri al - Kâ-
tib dergisine olacaktı. Bu derginin di-
rektörü Ahmed Abbas Salih ile, yazar-
larından Kahire üniversitesi tarih
profesörü olan Muhammed Enis beni
alarak derginin, bizim konsoloslu-
ğun bulunduğu Hüseyin Hicazi soka-
ğındaki idarehanesine götürdüler.
Hikâye ve roman yazarı Yusuf İdris
de orada beklemekte idi. Geleceğimi
haber vermişler. Burası daha çok
edebiyatçıları çevresel.

Mısır'ın ve Arap dilinin de ken-
dine özgü dil ve edebiyatı dertleri
var. Hepimizin bildiği gibi, Arapça
edebiyat, bilim ve felsefe dili
olarak Türkçeden çok daha geliş-
miş bir dildir. Fakat bu çok işlen-
mişlik ve klâsikleşmişlik bugün Mi-
sır ve Arap yazmasına beklenmedik
güçlükler yaratıyor. Bu, özellikle
hikâye, roman ve tiyatro eserlerin-
de kendini gösteriyor. Bugün klâ-
sik Arapça ve konuşulan Arapça
birbirinden epey ayrılmış. Klâsik
Arapça ile yazılacak bir hikâye, ro-
man veya piyes okuyucu veya din-
leyici ile kendi arasında muazzam
bir uçurum bulunur. Klâsik Arap-
çanın bu modern eserlere uygun-
suzluğu kendini en çok sahnede
gösteriyor. Klâsik Arapça, yalnız bu
dili halkın bilmemesinden değil,
fakat ruhu itibarıyla sahneye uy-
gun değil. Bu dille yazılan bir pi-
yes bizim Namık Kemal veya Ab-
dülhak Hamit piyeslerine benzer.
Oyuncu aksiyondan ziyade diksi-
yona ve belâğata dayanarak duru-
munu kurtarabilir ama bu da her
eserde sökmek.

Bu yüzden edebi değeri olan bir
çok eserler sahneye konamamıştır.
Buna, bir de dini nitelikte oluş ha-
linin yarattığı güçlükleri katınız.
Buna örnek olarak, geçen yazıda
görüşmemizi anlattığım Teflik al -
Hâkim'in bir denemesini anlatmak
isterim. Peygamber Muhammed'in
ölümüne üzerine bir piyes bu. Din çev-
relerinin itirazlarına yer bırakma-
mak için, piyesi hemen hemen ta-
mamiyle hâdiselerden alınan cüm-
lelerle yazdı, kendiliğinden pek az
şey koydu. Fakat, Muhammed'in
sahnede konması, onu birinin tem-
sil etmesi, son perdede ölmesi bir
mesale oldu.

Ben bu piyesi ilginç buldum. Usta
bir piyes yazarı olan al - Hâkim
esere taassuptan uzak bir hava ve-
rebildi. Fazla yerim olmamakla be-
raber, son perdesi hakkında bir fik-
ri vermek üzere, elimden geldiği
kadar kısaltarak anlatmaya çalış-
cağım:

Son perdede Peygamber, başı
Ayşe'nin kucagında ölmek üzere.
Bir anda, Cebrail ile Azrail gelir-
ler. Cebrail Tanrıya ruhunu götür-
mek üzere Azrailin gönderdiği
söyley, Peygamber ruhunu teslim
almasını söyler. O esnada, Peygam-
berin durumu hakkında bilgi almak
üzere Ebubekir, Abbas, Ömer ve Ali
girerler. Ayşe Peygamberin öldü-
ğünü bildirir. Ebubekir mantosu ile
ölünün yüzünü örter. Fakat Ömer
Peygamberin öldüğüne inanmaz.
Sahnenin önüne doğru ilerler ve
şöyle bağırır:

— Ey halk, yemin ederim Tanrı
resulü ölmemiştir. Sadece Mûsanın
ruhu gibi göklere yükselmiştir.

Ebubekir onu sükûnete davet et-
mek ister; fakat Ömer daha da hid-
detlenir ve seyirciye şöyle bağırır:

— Bâzi kişiler ellerini, dillerini
kaybetmedikçe Muhammed asla öl-

miyecektir.

Sahnede gergin bir hava var.
Ebubekir onu iterek önüne geçer ve
ağır bir sesle seyirciye seslenir:

— Ey halk, Muhammed bir ha-
berciydi, ondan önce gelip giden bü-
tün resuller gibi bir haberci. O
ölmüş ve da öldürülünce Tanrıdan
kaçar mısınız? Kim kaçarsa ondan
ulu Tanrıya bir zarar gelmez; ama
kim ona taparsa onun mükâfatını
görür. Ve içinde Muhammed'e ta-
pan varsa eğer, o bilir ki Muham-
med ölmüştür. Ve içinde kim Tan-
rıya taparsa o bilir ki Tanrı ezeli-
dir, ölmüştür.»

Bu seslenişin arkasından koro hep
bir ağızdan:

— Tanrının resulü ölmüştür!
Sözlerini tekrarlarken perde ağır
ağır kapanır.

Tabii, tahmin edersiniz ki bu piyes
asla oynanmadı.

DİL DAVASI!...

Modern sahne dilini geliştirme ve
klâsik Arapça ile konuşulan Arapça
tarafklarının tartışmaları karşı-
sında al - Hâkim orta bir yol bul-
mağa çalıştı. Sahne için ne klâsik,
ne de halk dili olmayan, hem oku-
nan hem dinlenebilen, gramer açı-
sından doğru fakat bir hamalın bile
anlayabileceği sade bir sahne dili
geliştirmeğe çalıştı. Buna karşıt
olanların iddiasınca bu ne
biri ne de öteki olmayan yapma bir
dildir. Ya biri ya öteki hâkim ola-
cak. Bana öyle geliyor ki bütün bu
güçlükleri ve çıkar yol bulamamağa
rağmen, modern edebi dil gelişmek-
tedir ve bunda en çok realist top-
lumcu yazarlar etkili olmaktadır.
Bugün klâsik Arapçayı kullanan ya-
zarlarda bile dil ruh açısından klâ-
sik olmaktan çok moderndir. Buna
karşılık, halk dili Arapçası gazete
ve yeni yazarlar yolu ile edebiyata
girmiştir. Bunda Necip Mahfuz, Yu-
suf İdris ve Muhammed Sıtkı gibi
yazarlar bizde Yaşar Kemal veya
Orhan Kemal gibi yazarların yap-
tıklarını yapmaktadırlar.

Bunların ilki 50 yaşlarında. Tarihi
roman yazarı. Öğrendiklerimden,
onu bizim Kemal Tahir'imize benze-
tiyorum. En ün almış eseri bir ro-
man trilojisi. Bir Kahire affesinin
Birinci Cihan Savaşından 1952 dev-
rimine kadar hikâyesi. Trilojinin
her bir çildi ailenin oturduğu sokak
adlarıyla adlandırılmış.

Yusuf İdris'te şimdi karşı karşıya-
yız. 35 - 40 yaşları arasında gözükü-
yor. Köyü hikâyeleri ile tanınmış.
Tip okuyup doktor olmuş, fakat
edebiyatı bırakmadığından mesle-
ğinden ayrılmış. Dinamik bir genç;
belli ki birçok şeylerle, toplum ve
politika sorunlarıyla çok ilgili. Ben-
den, yalnız Türkiye'deki edebiyat ve
fikir adamları üzerine değil, ekono-
mik ve politik sorunlar üzerine de
bilgi istiyor. Fakat, belli ki kendisi
de hayli şey biliyor bu noktalarda.
Türkiye, İslâm ülkelerinin önderi
olacak bir ülke. Ama, yanlış anla-
mayalım; onun anladığı Türkiye
Mustafa Kemal Türkiyesidir. O, hem
ona hem onun Türkiyesine hayran.
Başka hiç bir İslâm ülkesi onun
yaptığını yapamamıştır. Menderes
dönemi ve partisi, yargılanmaları,
27 Mayıs devrimi üzerine boyuna so-
ruyor. Son seçimler yapıldı henüz
iki hafta bile geçmemiş. Yeni Hükû-
meti henüz daha bilmiyoruz; ben de
bir tahminde bulunmadım. Fakat o,
«İslâk ve ilerici Türkiye gelecek mi?»
diye öyle candan ve umutlar dolu

TEK TANIDIKLARI

NAZIM HİKMET!...

Bu sanatçı aydınların Türk sa-
sorular soruyor ki gözlem yapıyor.
tek kişi Nazım Hikmet. Onu zama-
nın en büyük şairlerinden biri sayı-
yorlar. O gün hayli sıkıntı çektim;
çünkü onun benim bilmediğim, duy-
madığım eserlerini biliyorlar. Ağzı-
mı kapayıp oturduğum yerde sindim.
Hade bize son bir şiirini Türkçe oku,
deseler rezil olacağım. Fakat onlar
farkında değiller. Hep biliyoruz sa-
nıyorlar. Özellikle onun Süveyş olay-
ları sırasında yazdığı ve adı galiba
«Port - Salt Şehidi» olan şiiri Arap-
çaya çevrilmiş; nerdeyse devrimin
milli marşı olacak kadar popüler ol-
muş. Bu kadar kuvvetli bir şiiri hiç
bir Mısır şairi yazamadı diyorlar.
Dediklerine göre, bugün yeni bir Mi-
sır şairi yokmuş ki bir şiirini veya
kitabını ona adanmış olsun. Bir
çok piyesleri de sahneye konmuş.

Ben bir parça kendimi kurtarmak,
bir parça bilgi vermek, bir parça da
başka Türk yazar ve sanatçılarının
hakkını vermek üzere bugünün Türk
edebiyatının yalnız Nazım Hikmet-
ten ibaret olmadığını anlatmağa ça-
lıştım. Orhan Veliden, Melih Cevdet-
ten, Oktay Rifattan, Cahit Sıtkıdan,
Fazıl Hüsnüden söz ettim. Aziz Ne-
sin'den, özellikle piyeslerinden söz
ettim. Bunları elde edip çevirmeleri-
ni ve sahneye koymalarını tavsiye
ettim. Sabahattin Ali'den, Kemal

Yusuf İdris

Tahir'den Samim Kocagöz'den, Or-
han Kemal'den söz ettim. Yusuf İ-
dris'e özellikle Bereketli Topraklar'ı
ilginç bulduğumu söyledim. Bu eser-
leri kendilerine sağlamama rica et-
tiler. Bunların çoğu, maalesef, ben-
de bile yok. Biz çevirecek adam bu-
luruz, dediler. Türkçenin çok hızlı
değişmesi, kendi üniversitelerindeki
Türk dil ve edebiyatı uzmanlarının
en yeni Türk edebiyatından hiç ha-
beri olmayan gerici Türk hocaların-
dan başka Türkiye'de adam tanıma-
maları dolayısıyla, şüphelerimi ifade
ettim. Ama onlar gene de iyimser-
diler. Bu satırları okuyan Türk ede-
biyat ve sanat adamlarının al - Kâ-
tibin direktörü Ahmed Abbas Salih'e
eserlerini yollamalarını sağlık vere-
ceğim; 18 Şhârî Husain al - Hijazi,
Kahire. Şimdi büyüklerimiz sayın
Şemih Günver çok aydın ve enerjik
bir diplomat. Türk ve Mısır kültürel
münasebetlerini canlandırmağa az-
metmiş. Tasarladığı karşılıklı ziyaret-
ler gerçekleştirilirse bunların sadece
politikacılara gezinti vesilesi olması
yanık olacak.

GARAUDY KARŞIMIZA
ÇIKTI!...

Dergilerinin yazıları ve çeşitli
düşün akımları üstüne konuşmaları-
mız İslâmîk ve sosyalizm konusuna
da değinince, Garaudy konusu da
açıldı. İçlerinde İslâmîk konusunu
en iyi bilen Ahmed Abbas Salih. İ-
slâmîğin doğuşu zamanına ait bir
inceleme üzerinde çalışıyor. Konuya
yepyeni bir açıdan bakan en son
araştırmalardan haberi var, hayreti-
mi çekecek ölçüde. Garaudy'nin yazı-
ları üzerine bir eleştirme yazıp bir
gün önce Yön'e gönderdiğimi söyle-
diğim zaman çok ilgilendiler. Sorula-

rı üzerine hangi noktalara dokundu-
ğumu anlattım. Özellikle tarih Profesörü
yepyeni bir açıdan bakan en son
Muhammed Enis'i çok neçelendirdi. Onlar
arasında da bizdeki cinsinden tereddütler
veya ayrı görüşler vardı. Batı otorite-
si diye ses çıkaramıyorlardı. Beni o
ana kadar Batı düşün ve uygar-
lığından, bir de Türk düşün ve ede-
biyatından az buçuk bir şeyler bilen
bir kişi olarak aldıkları için bu konu-
da konuşmam onları şaşırttı. Türk-
ler içinde İslâmîk konularında bir
şeyler bilen kimseler olmadığını sa-
nıyorlardı. Bugünkü İslâm milletle-
ri ve ülkeleri hakkında, onlarınkin-
den çok daha geniş gözlemlerim ve
bilgilerim olması hiç beklemedikleri
bir şeydi. Beni mahçup edecek ölçü-
de tevazu ve takdir gösterdiler. Lâik-
lik kavramı ve İslâmî incelemelede
üzerinde, Batı oryantalistlerinin ye-
ni faaliyetleri üzerine konuştuk. A-
dını zikretmeyeceğim ve Bağdat'ta
bir türlü, Kahire'de bir türlü, Cezayir-
de bir türlü, Paris'te ve Kaliforniya'da
başka bir türlü konuşan ünlü bir Batı
oryantalistinden söz edildi. Mısır'daki
bir köy üzerine bir eser yazan bu bilgin
o köye bir ke-
re, hem de geceleyn uğramış. Olur
mu? Olur, dedim; bizde de bir A-
merikalı uçakla Ankara'ya gelerek
otomobile Balgat köyüne kadar
gitti; giderek Bakkal ve Muhtar
üzerine düdüğü bir masalla koca
bir kitap yazdı ve bugün Amerika'da
klâsikleşti. Oluyor böyle şeyler, ama
bu ülkelerin bilginleri de gözlerini
açmalı; kendilerini yabancı araştı-
rıcıların dragomanları haline getir-
memelidirler. Mısır'ın genç ilerici ya-
zar ve düşünürleri Türkiye'nin, dış
sorunları üzerindeki tecrübelerini
çok merak ediyorlar. Beni, bu konu-
da oldukça ayrıntılı bilgi verecek bi-
ri olarak bulduklarından dolayı çok
memnun gözüküyorlardı.

BİR İBTİLÂLCİ
SUBAY!...

Muhammed Enis ile Ahmed Ab-
bas Salih, benim mutlaka Kemal
Rif'atle görüştürülmem gerektiğine
karar verdiler. Telefonlara gidip
randevu sağlamama koyuldular. Ke-
mal Rif'at, devrimi yapan subaylar-
dan ve Nâsır'dan sonra gelen önem-
li kişilerden biri. Bugünkü Sosyalist
Birliği'nin «Amanah ad - Da'wa
wa'al - Fikr» bölümü onun yöneti-
minde, yani Birliğin ideoloji başka-
nı. Bu açıdan ben de onu tanımak
isterdim. Benim ayrılmama artık bir
kaç gün kalmıştı, onun için mutlaka
o gece olmasını istiyorlardı. Bi-
raz sonra toplandığımız odaya sevine-
le geldiler. Sayın Kemal Rif'at bu
gece saat dokuzda beni evine davet
ediyordu. Profesör Muhammed Enis
ile Ahmed Abbas Salih beni oraya
götüreceklerdi. Dergideki diğer zat-
lara vedâ ederek ayrıldık.

Konuşmalarımız saatlerce sürmü-
ştü. Çok sigara ve kahve içtik, epey-
ce de yorulduk. Saat dokuzda kadar
biraz zamanımız var, onu geçirmek
üzere Semiramis otelinin kahve kış-
mına gittik. Muhammed Enis, son
zamanlarda Mısır'ın Mehmet Ali za-
manından son devrime kadarki tari-
hini toplumcu açıdan inceleyen bir
yazı serisi hazırlamış. Bunlar al - Kâ-
tib'de çıkıyordu. O güne kadar ben
ancak iki sayısını elde edebilmişim.
Diğerlerini de verdiler ve daha son-
rakileri göndereceklerini vâdettiler.
Bu yazı serisi benim Yön yayınları
arasında çıkan yazı serim cinsinden
bir şey. İki ülke arasında bu nokta-
lara kadar varan bir benzerlik ve
muavazilik var. Ben tabii her şey
Türk olarak bakıyorum, o ise bir A-
rap olarak bakıyor. Belki ayrıldığı-
mız noktalar da var. Fakat Muham-
med Enisle tartışmak mümkün değil.
O kadar nazik, o kadar mütevazı, o
kadar hürmetkâr. Zaten bütün Mısır
aydınları mütevazı ve güzel huylu in-
sanlar. Muhammed Enis bana taşı-
duğumdan fazla bir değer veriyor.

Yalnız selefler zıddına gidiyor;
onlarla yıldızımız barışmadı. Bunlar,
İslâmîk adına konuştukları iddia-
sında oldukları halde, nedense ço-
ven ve mütevacız kişiler. Bizdekiler
gibi. Bunlardan biri ile bir kaç gün
önce üniversitede tesadüfen karşı-

İhtilâlcî Subay Kemal Rifat

laşmışım. Hocalar odasında otuyordum, odada başkası yoktu; başka bir hocayı bekliyordum. Orada oturan genççe biri yanıma gelerek kendini takdim etti. Amerika'da doktora yapmış. Kendini tanıtmaya bu önemli vasfı ile başladı. Benim kim olduğumu da sormadı, galiba bir Amerikalı sandı. Cerbezeli bir şey. «Bizim en büyük düşünürümüz Muhammed al - Bahîy ile tanışıp tanışmadığınızı sordu, istersem hemen randevu tesbit edecekti. «Teşekkür ederim, tanırım» dedim. Sosyalizmin Hazretî Ömer zamanında Araplarla başladığını, Emevîlerin sosyalist bir devlet kurduğunu anlatmağa başladı. O kadar cahil bir şey ki. Önce tebensümle dinlerken, dalmışım, kendisine sualler sormaya başlayınca bir tartışmaya girmiştim. Derken kapı açıldı, beklediğim zat bizi böyle al takke ver külah görünce çok şaşırıldı; âdeta suratını astı. Fakat genç doktor başka bir kolleğinin yanında alaya alındığını göstermemek için «müsaade» deyip sıvıştı. Büyük düşünürle beni tanıştırmaktan da vazgeçmişti. Kendimi tutamıyarak: «Kim bu zat? Ne cahil şey?» demişim. Muhatabım bunu duyunca gülmeğe başladı: «İki dakikada bunu nasıl keşfettiniz? Biz bunu ancak bir yılda anlayabildik» dedi. «Bu işlerde idmanlıyım. Turnsol kâğıdı gibi, birkaç soru sor, hemen belli olur» dedim. «Fakat, Amerika'dan doktorası var; nasıl olur?» dedi. «Pekâlâ oluyor, işte görüyorsunuz» dedim.

Semiramis'teki yarenlik uzamış. Vaktin geçtiğini farkedince yerlerimizden fırladık; Ahmed Abbas Salih'in otomobiliyle seğırttik Kemal Rifat'ın Kahire dışındaki evine biraz geç vardık. Bahçe kapısı önünde durduğumuz için açık kapı arasında ev sahibimizin kolundaki saatte baktığımı farkettilim.

Antrede karşılaştık. İri, biraz şişman, kalın kaşlı, sıhhatli, hafif penbe yüzlü son derece kibar bir zat. Eski bir suşây. Bizim Millî Birlikçileri hatırlattı bana. Modern, zevkle döşenmiş bir eve girdik. Hararetle elimi sıktı, koluma girerek bizi kütüphanesine aldı. Yazhanesinin önündeki üç koltuğa oturduk. Oda, yerden tavana kadar güzel maroken ciltli kitaplarla dolu. Belli ki sayın Kemal Rifat okuyor, mesleğinin zorunlulukları yüzünden edinemediği bilgileri şimdi ediniyor. Tabii kahveler geldi, ve tabii benimki sade ve her zaman olduğu gibi nefis. Gözlerimi takdirle kitap raflarında dolaştırıyorum. Yazhanenin arkasında babası olduğunu tahmin ettiğim bir zatın büyütülmüş çerçeveli bir fotoğrafı var. Hacı Bekir mağazasında gördüğüm fotoğrafı hatırlattı. Yani babası Türk kıyafetinde Belki de Türk. Kemal Rifat'ın kendisi de Türkiye benziyor. Sanki kırk yıldır tanıdığım bir sivil subay. Kendini beğenmiş, çalınmış halli yok hiç. Halâvetli bir çehre ile gülümsüyor. Ka-

lin, tombul parmaklarıyla bana sığara ikram etti. Fakat nedense bana ilginç bir konuşma yapamayacağımız hissini veren tatlımsak bir hava var.

Nitekim öyle oldu. Bir türlü kimse lâfa başyamıyor. Hoş beşle vakit geçiriyoruz. Ben galiba o gün saatlerce kendimi adamakıllı boşaltmışım, Ağzımı açacak hâlim yok. Galiba yorulmuşum da. Muhammed Enis'in bakışlarında «Hade bakalım, iki saat önceki sahneyi tekrar et» diyen bir ifade var. Ben her zaman olduğu gibi, o gece de asla aktörlük mesleğine giremeyeceğimi anladım. O, iki saat önceydi; geçti, bitti; bir daha onun benzeri olması için hiç beklenmedik bir zaman olmalı. Derslerimde veya konferanslarım da öyle. Biri ötekine hiç benzemez; biri iyi olur, öteki berbat. Hele yakın bir zamanda üzerinde beklenmedik bir hava içinde fazlaca konuşmuşsam bende iş yok. Boşalmış bir çuvala benzerim.

Enis beni konuşturmak, Kemal Rifate dinletmek istiyor. Nafile. O na ve bana karşı bir kaç savlet yaptı. «Sayın misafirimiz çok önemli şeyler söylüyor» gibilerden. Onu, ya da beni kamçılamak istiyor. Fakat, ne aksilik. Olmuyor. Ben zaten mevki sahibi zatlarla hiç rapor kuramam, Türkiye'de de tanıdığım, görüşüğüm zatlar, bir yere oturular mı, onlara karşı konuşma kabiliyetimi yitiririm. Galiba eskiden aldığım terbiye icabı, bana, sanki konuşma hakkı ve imtiyaz onlara, dinleme ödevi de bana aitmiş gibi gelir. Aksi gibi Kemal Rifatte de böyle bir ihtiras yok. Bense, «ne konuşayım, ne söyleyeyim» diyorum içimden. Mısır'a kadar gelip Kemal Rifate benim akıl vereceğim? Bu da pek fofulluk olacak. Zaten kibar ve terbiyeli bir profesör olan Muhammed Enis konuşmağa mecbur oluyor hep.

Bari bir şeyler sorayım dedim. Arap sosyalizmi konusu ile ilgilendiğimi, teori ve eylemde yapılanları öğrenmek istediğimi söyledim. O zaman o konuşmağa başladı. Çok ağır, yavaş, halâvetli ve heyecansız. Ben şimdi bir aydır Kahirede bulunuyorum. Onun bu şekilde söylediklerinin bile fazlasını zaten öğrenmişim. Onun için söylediklerinde benim için yeni bir şey yok. Biraz iddialı konuşsa ya. Hayır, gayet efendice, mütevazı, «işte karınca kadarınca, bildiğimiz kadar bir şeyler yapıyoruz» gibilerden. Bende de yeni bir hareket yok.

Zavalı Enis sıkılmağa başladı. Kemal Rifati provoke edecek müdahaleler yaptı; «misafirimiz diyor ki» diye başlıyarak İslâmiyet - Milliyetçilik - Sosyalizm telleri arasında kontaklar yaparak kıvılcıklar çıkartmağa, bir «hır» çıkarmağa çalışıyor. Fakat, hayır, sayın Rifat: «Ya? Ne diyormuş bakalım. Hade bana da söyleyin de görelim» gibi bir tavır almıyor hiç. Halâvetli bir tebensümle: «Çok doğru söylüyor, biz de öyle düşünüyoruz» diyor. Bir aralık içimden: «hiç bir şey düşündükleri yok; kendilerine öyle geliyor» demek geçiyor; fakat, bir bakıyorum, küçük bir şey söylüyor ki hiç te sandığım gibi olmadığını gösteriyor. Kısa şu: Sayın Kemal Rifat «hır» çıkarma taraflarından değil. İşleri kompleksleştirme değil, basitleştirme tarafıdır. Ve bunda da özel bir kabiliyeti var.

Şu halde şöyle olacak: Onun sosyalist birliğindeki rolü doktrin koymak, direktif vermek değil, farklılıklarla uzlaştırmak! Kendisi hakkında, devrimciler arasında İslâmçılık yanını temsil eden, diye duymuştum. Evet, İslâmîhtan söz ediyor, ama yanımızda bulunan ve selefi olmayan iki zatla arası çok iyi. Marx'ı, Engels'i bile biliyor. Lenin'in adını bile etti.

Bir deneme yapayım, dedim «Müslüman Kardeşlerin fikirleri hakkında ne düşünüyorsunuz?» dedim. Güldü. «Onların ne fikirleri var ki?» dedi. «Bir takım muhteris maceracılar. İşte görüyorsunuz hepsi içerde.» «Biz dedi, toplumumuzun gerçekleri ile ilişkisi olan fikirlere de-

ğer veririz; bize lazım olan onlar Müslüman kardeşlerin fikirleri varsa bile, bunlar kendi toplumumuzun gerçekleri ile ilişkisi olmayan hayalât.»

Bir aralık İslâmîhtan gelen toplumsal adalet dâvası mı, yoksa toplumsallık teorisinden gelen sosyalizasyon dâvası mı daha ön safhada geliyor rejiminizde? gibi bir soru ile mesele yaratmak için pek başarılı olmayan bir teşebbüste daha bulundum. O: «İkisi de önemli, birbirinden ayrılmaz; o da lazım beriki de» gibi tatlı bir uzlaştırmacı tutumundan ayrılmıyor hiç. Muhammed Enis'in, itiraza başlayıp ta aradım getirmedigi ve galiba bana bıraktığı savletler, Kemal Rifati yerinden oynatmıyor. Fakat bir fikri tekrar tekrar söylüyor: «Biz müslümanlık, Araplık, ve sosyalistlik arasında hiç bir uyumsuzluk görmüyoruz.» O geceden en çok hatırimda kalan bu söz oldu. Bir de bunda yüz de yüz samimi olduğu.

Muhammed Enis, İslâmîhtan unsurunun üstünden galiba biraz silgi lâstığı geçirmek istiyor. Lâiklikten söz etti ve belki muhatabımı tahrik için, Kemalizm lâikliğinden açtı Kemal Rifat hiç itiraz etmiyor. «Evet, dedi. Türkiye'nin şartları onu gerektirdi. Çok iyi de etmişler. Mısır toplumu henüz aynı şartlar altında değil. Buna karşılık, bakın Türkiye'de sosyalizmi benimsiyemiyor» dedi.

Köylünün kalkınmasından, sefaletin yok edilmesinden, sanayileşmekten söz edildi. Sayın Kemal Rifati bu konular daha çok ilgilendiriyor. Arap sosyalizminin amacı bunları gerçekleştirmek. Bunlar büyük toplumsal değişimleri getirdiği zaman milli ve dini değerlerin de değişmesi zorunlu olacağına işaret ettim. Elbette onlar da değişecek. Bunun için dir ki Arap sosyalizmi söz konusu üç unsur arasındaki bağımlıları daima göz önünde tutma fikrinde. Bu işlerin hakkından gelmek te sanat ve düşün adamlarının ödevi. Sosyalist Birliğin ideolojisinin anahtarı olarak sayın Kemal Rifatın söylediklerinden anladıklarım bunlar.

Gece yarısına doğru kalktık. Sayın ev sahibi bahçe kapısına kadar bizi uğurladı. Ziyaretimden çok memnun olduğunu, Mısır'ı gene ziyaret etmemi temenni etti.

Yolda, Kahireye doğru boş caddelerde yollanırken, Muhammed Enis bu akşamki ziyaretin beni istediği derecede etkilemediği hissi altında. Ben, aydınlar ve düşün adamları ile yürütme ve fletme adamlarının elbette birbirlerini tamamlayacak tipler olması gerektiği yolunda sözler söyledim. «Yeter ki, dedim, size ih-

tiyacınız olan ölçüde düşün özgürlüğü ve müsamahasızlara karşı himaye sağlamış olsunuz. Bir ülkenin aydını bu iki şeyi bulursa, ne mutlu onlara. Türkiye'deki aydın bugün bu iki şeye kavuşmanın acı bir mücadelesi içindedir» dedim. Fakat, Muhammed Enis kibar adam: «Bak, işte bu açıdan biz sizden daha talihliyiz» demedi.

Ertesi gün, öğleden sonra Mısır'ın genç toplumcular kuşağının en çok methini içtiğim Mahmud Emin al - Âlim ile randevum var. Bana telefon etmiş, kısaca görüştük, evine dâvet etti. Apartmanı meğer benim kaldığım yerin pek yakınında. Sokağın adını da çabuk belledim, çünkü Türkçe olarak «Lazoğlu.» Kim idiyse bu lazoğlu, adını, Kahirenin modern bir bölgesinde, Amerikan sefaretine ile İngiliz sefaretinin arasında Nil'e doğru çıkan bir sokağa vermiş.

SOSYALİT ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ...

Tam beşte zile bastığım zaman kapıya güler yüzlü, kollarını açarak beni karşılayan bir zatla yüz yüze geldim. Biran bir yanlışlık var sandım. Çünkü karşımdaki zat, eski ahbabım Emin Türk'ün ta kendisi. Yalnız çehresi daha esmer, saçları daha az ağarık. Ve daha genç. Fakat, ses, sevimliliği, güler yüzlülüğü ile sanki o. İngilizcesinde de Emin Türk'ün Anadolu şivesine kaçan bir ton var. Her halinden beni merakla beklediği belli. Burada kendimi tanıtmadan beni kırk yıldır tanıyan gibi davranan tek kişi.

Büyük bir sevinçle beni oturma odasına aldı. Buraya daha doğrusu büyük bir kitaplık demek gerek. Büyük balkon kapısının kapladığı vau müstesna, bütün duvarlar kitap raflarıyla dolu. Kısa bir süre yalnız bırakmasından faydalanarak kitaplarına baktım. Çoğu felsefe, edebiyat ve tarih. Yabancı dildeki kitapların çoğu İngilizce. Mahmud Emin belli ki Bertrand Russell meraklılarından. Bilim felsefesiyle ilgili kitapları çok. Daha sonraki bir görüşmemizde söylediklerimden benim Bertrand Russel, Reichenbach, Carnap gibi bilim filozoflarının derslerini dinlemiş, şahıslarını tanımış olduğumu anıyarak yanındakilere: «Bizim ancak kitaplarını bildiğimiz kişileri üstaz (yani ben) şahsan tanıyorum; biz de kendimizi bir şey sanıyoruz» gibi iltifatlarda bulundu.

Kendisine benim hakkımda kim bir şey söylemişse söylemiş, o kadar tevazu ve muhabbet gösteriyor ki mahçup olmağa başladım. Mahmud Emin feleğin kahrına uğramış. Galiba 1957 lerde solcu profesörlerin aleyhine yapılan tezvirlerin o da kurbanı olmuş. Hoca olduğu üniversitede görevine son verilmiş; muhakeme edilmiş; beraet etmiş. Fakat bunlar onun kariyerini mahvetmiş. Kendisi bunlardan hiç söz etmedi; sonradan öğrendim. Şimdi Sosyalist Birliği onu kendine almış; oranın edebiyat işleri ile görevli. Al - Hilâl'in ileri gelen yazarlarından Mısır'ın en ileri gelen parlak toplumcu düşünürlerinden biri olarak tavsif ediliyor. Tewfik al - Hâkim kuşağı ile olan münakaşaları ile şöhrat almış. Benim tanıdığım kadarı ile Mahmud Emin ateşli bir toplumcu idealist. Yurtseverliği ve halkçılığı benim ölçülerimle bile romantik derecesinde. Üniversitedeki selefler ise onu «komünist» diye adlandırdılar. Bizde pek malûm şeyler.

Bir süre sonra genç eş geldi. Çay getirdi. O da aydın bir bayan. Radyo ve televizyonda çalışıyor; aynı zamanda Sosyalist Birliğin ilginç yeni bir müessesesine devam ediyor. Bana, gazeteler dolayısıyla haberdar olduğum bu yeni müessese hakkında bilgi verdi.

Bu ilginç müessese «Ma'had ad - Dirasât al - İştirakiyya» (yani Sosyalist Araştırmalar Enstitüsü) Sosyalist Birliğin yeni bir kurulu. Ben orada iken açılışı yapılmıştı. Çoğu

Kahiredeki piyesin genç oyuncusu

Taşa Karşı Anayasa

Numan Kartal

Basınımıza geçmeyen ama devrimler yönünden önemli olan, belki de Türkiyemizde ikinci bir Kubilay olayı olarak devrim tarihimize geçebilecek nitelikte bir olay, Martın son haftasında Balıkesir'in Ivrindi ilçesinde oldu. 27 Mart 1966 günü işlerine giden Ivrindililer, yer yüksekliği bir evin yoldan yana olan duvarı boyunca bir çok pankartların sıralanmış olduğunu gördüler. Nedenini anlamak için bir yandan camları paramparça olan pencereye baktılar, bir yandan da pankartlarda yazılı olan sözleri gözden geçirdiler. Pankart-

larda:

«Okuma ve yazmanın mükâfatı.»

«Taşa karşı Anayasa.»

«Konuta dokunulamaz.» (Anayasa, madde: 16)

«Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.» (Anayasa Madde: 20)

«Hakikati söylemekten çekinmeyiniz. Atatürk»

sözleri yazıyordu. Camları yerlere indirilip can güvenliği kalmayan Ivrindi Ortaokulu Türkçe öğretmeni Ahmet Köklügiller, saldırganlara Anayasa ile karşılık veriyordu.

Olay, çevrede hızla yayıldı. Öğretmenler arasında derin bir tepki uyandırdı. Olayın kısaca nedeni şu idi. Türlü yerlerde ol-

duğu gibi bu kentte de, özellikle Balıkesirde türlü milliyetçiler dernekleri yanında bir de gereği varmış gibi Milliyetçi Öğretmen-

ler Derneği kurulmuştu. Bir anarşi ocağı haline gelen bu dernek, olaydan bir hafta önce Ivrindi'de şubasını, belediye hoparlöründen yobazlığın savunmasını yaparak açtı. Toplumcu kişilere de kara damgalarını bastı. Bu anarşi ocağına göre, çok okuyan toplumcu, gerçek Atatürkçü Ahmet Köklügiller de komünistti, dinsizdi... Böyle bir kişinin burada yeri yoktu. O halde yapılacak iş «CIHAT» açıp böyle kişilerin evlerine saldırıydı. Bu düşünüşle hareket eden kara düşünceliler, 26 Mart 1966 gecesi saat 10 da eve saldırmaktan çekinmediler.

Saldırının nasıl olduğunu anlamak için, kendisine, olayı kısaca anlatır mısın dedim.

Olaylar seçimden sonra başladı dedi. Cumhuriyet, Milliyet okuyunlar, Tercüman gazetesi okumaya başladılar. Sanki biz hükümetin karşısındaymışız gibi durmadan hükümeti savunmaya, Demireli övmeye başladılar. Sahte milliyetçiler, seçimden sonra iyice azaldılar. Yeni Eğitim Bakanının bir demeci vardı biliyorsunuz. «Milliyetçi olmayanlar temizlenecek.» Bu söz de bizi iyice parçaladı sanıyorum. Önceki Bakan Bilgehan, ilçeye gelerek bizzat «Milliyetçi Öğretmenler Derneği Kurulacak» diye bir kişiyi görevlendirmiş. Böyle olunca durulur mu? Tabii hepsinin bir tutkusu var. Kimi Almanya'ya gidecek, kimi müdür olacak, kimisi de istediği yere atanacak... Uzatmıyalım, bu hava içinde sekiz öğretmen «Milliyetçi Öğretmenler Derneğini» kurdu. Gürültülü bir açılış töreni yaptılar. Bir de bildiri yayınladılar. Bildiride kendilerinden olmayan herkesin dinsiz, solcu, komünist olduğu bildiriliyor. Halktan destek isteniyordu. Törende dilediğiniz iliklik çığnandı. Memleket bir «CIHAT» a çağırıyordu sanki...

Kuruluş ilçede gergin bir hava yarattı. İktidar partisi açıkça bu kuruluşu destekliyordu. «Bell» kişiler aleyhine bir dedikodu, karalama kampanyası başlamıştı. Ençok ta birkaç arkadaşın adı geçiyordu.

Kaymakama gidildi, tedbir alınması istendi. Kaymakam elinden gelen her şeyi yapırsa da önüne geçilemedi gergin havanın.

Kışkırtma sonucu iki arkadaşım ile benim evime tehdit mektubu atıldı. Bir gün sonra da evim bilinmeyen kişilerin saldırısına uğradı. Atılan mektup kuruluşla çok yakından ilgilidir. «Çünkü milliyetçi, dinci düşmanı» oluşum ileri sürülüyor, namaz kılmam, camiye gitmem emrediliyordu. Arkasından da ölüm tehdidi geliyordu.

Peki dedim Köklügillere, olay halk arasında nasıl karşılandı?

Halkın çoğu üzülür, beğenmedi. Öğretmenlik parçalanır

BİR TİYATRO ZİYAYFETİ!...

Karı - koca, o akşam oynanacak olan bir piyese beni muhakkak götürmek istediler. Aksi gibi ben de bir vatandaşımızın yemeğine davetliyim. Fakat hem çok istediklerini gördüğüm için, hem de Mısır'da ilerici bir piyese görmeyi merak ettiğim için davete gidip özür dilemeğe çalışacağımı vadedtim. Davet sahibim ve sayın eşleri çok anlayışlı ve kibar. Yaptığım için kabahatına rağmen, bu fırsatı kaçırmamam için büyük anlayış gösterdiler. Mükellef bir sofraya hazırladıkları halde, oturmayı tiyatronun yolunu tutmağa mecbur oldum. Kapıya vardığımda sözleşilen zamanın sonundan beş dakika geçmiş bulunuyordu. Fakat daha taksit durmadan kapı önünde ki kalabalık arasında Mahmud Emin'in beni beklemekte olduğunu gördüm. Gene kollarını açmış, gülererek koştu ve ben davranmadan taksinin parasını ödeyerek beni içeri aldı.

Tiyatro kapısındaki gençlerin davranışlarından Mahmud Emin'in gençlerin tanıdığı ve saydığı bir kişiliği olduğunu anlıyorum. Bayanı ile kendisinin ortasında bir yere oturduk. Salon hep gençlerle dolu. Bir kısmı bize bakıyor; zaman zaman Mahmud Emin'in tanıdıkları geliyor; beni onlara tanıtıyor; haklarında «Türk düşünürü» filân gibi iltifatlar ediyor. Perde arasında koridora çıktığımız zaman beni piyasinin yazarı ile ve devrimci subaylardan olup şimdi Cumhuriyet gazetesinin direktörü olan Mustafa Behçet Bedevi ile tanıştım. Sanki bizim milli birlik komitesi üyelerinden biriyle tanıştıyordum. Aynı yaş, aynı görünüş, aynı tevazu, aynı zihniyet. Beni gazeteye davet etti. Fakat vakit bulup gidemedim. Çünkü yarın ayrılıyorum.

Tiyatro salonuna girdiğimiz zaman perdesiz çok geniş bir sahne ile karşılaştık. Karşıda kalabalık bir koro. Sağ yanda aklar, sol yanda karalar giyinmiş iki oyuncu grubu duruyor. Korodakiler, oyunun gerekli yerlerinde bir ağzdan konuşuyor, veya halk türkülerinden adapte edilmiş parçalar söylüyorlar, bazı yerlerde de halk müziği araçları ile oyunlar oynadılar. Aklar ilerici kuvvetleri, karalar gerici kuvvetleri temsil ediyor. Konu kiralık, feodalizm ve emperyalizm döneminde bir Mısır köyündeki sınıf çatışmaları üzerine. Köylüler, muhtar, hoca, toprak ağası ve arkasındaki jandarmaları. Asıl oyun üç kişi üzerinde: Köyün genç ve güzel oynak kıza; köy abdalı; değirmen işçisi. Savaş, toprak, su, değirmen ve kadın üzerine. Dikkatimi çeken şey sarıklı hocanın karalar grubuna konması. Toprak ağası şık, bastonlu, fesli bir Osmanlı efendisine benzeyen bir

genç. Siyah üniforma, siyah fes ve pala bıyıklarıyla jandarmalar fevkalâde. Köy abdalı halk hikmetini temsil ediyor. Fakat köy kızını temsil eden çok genç oyuncu bir harika güzellikte. Profesyonel Mısır dansözlerini gölgede bırakacak şehvani bir kıvraklıkla oynuyor. Çok alkış topladı. Oyundan sonra da bana bir fotoğrafı hediye edildi. Değirmen işçisi nihayet halkın önderi oluyor; savaş onun önderliği altında halkın direnmesi ile zafere ulaşıyor. Yazar belli ki bir tarih yapıyor, temsili bir şey yapıyor.

Bu kadar kör kör parmağım bir ideolojik propaganda oyunu göreceğimi anlayınca ye'se düştüm. Mutlaka berbat, gülünç bir şey olacaktı. Şimdiye kadar da Arapça bir piyese görmemişim. Kimbilir ne kadar sıkıcı olacak, diye düşünüyorum. Âdeta geldiğime pişman oldum.

Oyun bittiği zaman, hayatımda az duyduğum bir sanat zevki içindeyim. Biricik şikâyetim, halkçılığı aşırı bir halde olan Mahmud Emin'in, Arapçayı iyi anıyamayacağım korkusu ile kulagımın dibinde (Birleşmiş Milletler toplantılarında ki kulaklıklar gibi) durmadan konuşmaları İngilizceye tercüme etmesi idi. Oyunun güzelliğine, benim aldığım zevke, itiraf edeyim ki bu kibarca jest pek yardım etmedi. Oyuncular mükemmel oynuyorlardı ve Arapça sahnede çok kudretli bir dildi. Hiç yadırgamadım. Gülünç ve sayıf bir yan bulamadım. Oyunun bir kusuru, uzun ve ayrıntılı olmasıydı. Bunu da dışarıda tanıştığımız zaman yazara söyledim; haki buldu ve kısaltmalar yapacağını söyledi.

Yazara, eserinin kısa süre önce İstanbul'da gördüğüm «Ayak Bacak Fabrikası»'na bana hatırlattığını söyledim. Sermet Çağan'ın eserinin bir kopyasını yollayacağımı vadedtim; çok ilgilendi (kitap, maalesef, bugün bile bende yok). Holde etrafta halka olan Mustafa Behçet Bedevi, Mahmud Emin, eserin yazarı, Ahmed Salih Abbas ve daha birçok ilerici Mısır aydın ve yazarları. Türkiye'de de bu ayarda ve jandarmaların yazıldığı ve oynandığını söylediğim zaman hem ilgilendiler, hem memnun oldular; tabii oldukça da hayret duydular. Mısır'da Türkiye'nin hâlâ Menderes Türkiyesi olduğu kanısı yaşıyor. Bu çevrelerin tanıdığı ve sevdiği Türkiye Atatürk Türkiyesidir. Onun, sandıkları gibi, ölmemiş olduğunu benden dinledikleri zaman çok sevindiler.

O gecenin tarihî hatıraları uzun süre içinde yaşayacak. Bunun, benim bir aylık Kahire hayatıma en güzel bir son veren gece oluşuna da ayrıca sevindim. Yarın erkenden bu şehri bu çok tatlı hatıralarla bırakarak Tunus'a gitmek üzere Roma'ya uçuyorum.

Kahire Üniversitesinin ekonomi, politik bilim ve tarih profesörlerinden mürekkep bir eğitim kadrosu var. Bunların çoğu İngiltere'de ve Amerika'da okumuş kişiler. Evvelce adı geçen tarih profesörü Muhammed Enis, az sonra tanıdığım ekonomi profesörü İbrahim Sâdeddin bunlardan. İkincisi enstitünün direktörü. Enstitünün öğrencileri demiyecğim, başka bir terim bulamadığımdan eski bir terimle müdâvimleri köylü, işçi, basın ve radyo - televizyon mensuplarından. Deney niteliğinde olan ilk dönem için 60 kişi seçilmiş. Bunlar, Sosyalist Birliğine ait Hel-yopolisteki bir binada beraber kalıyorlar, birlikte yiyorlar, birlikte çalışıyorlar ve masrafları S.B. tarafından sağlanıyor. İlk deney üç aylık bir dönem olacak, ikincisi altı aya çıkarılacak. Gerekirse bu da arttırılacak. Aynı zamanda deney boyunca müdâvim sayısı arttırılacak. Bu defakiler 5 çalışma grubuna ayrılmış. Her grup saydığım zümrelere mensup kimselerden. Ders vermek yok. Seminerler tartışmalı oluyor. Üyelere, profesörler tarafından seçilip hazırlanmış ve teksir edilmiş metinler veriliyor. Bayan Mahmud Emin bunlardan bir yığın gösterdi. Bunlar Mısır tarihi, ekonomisi, politik kuruluşu ve bir de popülarize edilmiş sosyalist teoriler üzerine. Her grup, toplantılardan önceki çalışma saatlerinde bunları birlikte inceliyor. Sonra tartışmalarına geçiyor. Öğrencilere sosyalizm budur demek yok. Onu, okuduklarından tartışmalardan, düşüncülerinden kendileri çıkarmağa çalışacaklar. Öğrenciler arasındaki münasebetler nasıl? dedim. Bayan Mahmud Emin'in söyledikleri ilginç. Başlangıçta köylü ve işçiler çok sıkılgan. Öteki okumuşlar onlara yardım ediyorlar. Fakat olayları ve hayatı onlar daha iyi biliyorlar ve tartışılan fikirlerle toplum realiteleri arasındaki ilişkileri onlar daha isabetli görüyorlar. Fakat, genel olarak iki taraf birbirini tamamiyor, birbirine yardımcı oluyor. Bu yetiştirilenler ne olacaklar? Bunlar Sosyalist Birliğinin halka giden ideologları olacaklar. Sosyalist Birliği Mısır'daki rejimin hükümet dışındaki en üstün organı. Fakat onu parti saymıyorlar. Nasır sosyalizmi partililiğe inanmıyor. Fakat Birlik de, şimdiye kadar söylediklerinden de görüleceği üzere, doktrin bir sosyalizm benimsemiyor. Marxist bir doktrini olmadı ki kesin bir şey. Liberal bir sosyalizm diyelim, isterseniz. Ama böyle bir ad aramağa da lüzum yok; onlar adını koymuşlar: Arap Sosyalizmi. Bunun enini ve dokusunu da şimdiye kadar yazdıklarımın görmüş bulunuyoruz umudundayım.

mi? Diye, geçenlerde topluca kaymakama gitmişler. Ne demek milliyetçi öğretmen, milliyetsiz öğretmen? Biz şimdi çocuklarımızı hangisinde okutalım? demişler.

Evimin saldırıya uğramasını da beğenmediler. Birkaç koyu partici kişiden gayrisi gelip üzüntülerini belirttiler. Çok kişiler halkımıza sürü gözünü bakarak. Ben, son olayla halkın sürü olmadığını bir daha anlamadım. Halk bilincine varırsa, kötü şeye iyi demiyor. Yalnız ona iyi kötü şeyi ayardebilecek nesnel ölçüler kazandırmak gerekir. Birkaç gözünü dönmüş kasaba eşrafıyla yobazı halkla birbirine karıştırmamak gerek.

Bu durumda gerçek saygısı duyan kişilerin toplumdaki yeri nedir sizce?

Topluma göre değişir bu. Yüzde altmış ikisinin okuma yazma bilmediği bizim toplumumuzda gerçeğin yeri nedir ki, gerçek saygısı duyanlara verilen değer ne olsun? Topluma uyacaksa, gerçeklerden kaçacaksa, yok uymayacaksa bin bir türlü belayı peşinden göze alacak. Öyle değil mi Numan? Sen de biliyorsun bunu. Bu başımıza gelenler, gerçeğe saygılı oluşumuzdan ileri gelmiyor mu? Gerçek diyorsam, şu pis gerçeği, bukelâmın gerçeğini demiyorum. Doğru olan, nesnel olanı, insanlı olanı anlatmak istiyorum.

Son zamanlarda gerçekçilerin etkisi genişliyor. Eğitim işleri düzelse bu etki daha da genişleyecek. Ne var ki, düzeltmiyorlar. Biliyorlar, uyanışın buraya dayandığını. Durmadan yozlaştırıyorlar. Bununla birlikte hızlı bir uyanma var. Yurttaşın çoğu Çetin Altan'dan, İlhan Selçuktan örnekler veriyor konuşurlarken. Bizim ilçede bir-iki Akşam gazetesi okunurdu eskiden. Şimdilerde yirmi tane okunuyor. Bence bu, gerçeğe saygı duyma eğiliminin başlaması, hızlanmasındır.

Bu kez gerçek saygısı duyan bir kişi olarak, sizce, çağımızın savaşı nedir? Dedim.

Şöyle yanıtladı sorumu. Bernard Russell'in dediği gibi çağımızın savaşı tabiatla olmalıydı. Olmadı. Görüyorsun, hâlâ insanın insanı yemesi şeklinde devam ediyor. Utanıyorum bu savaştan. Demokrasi, barış adına, dünyanın en barbar olayları yeniden sahneye konuluyor. Benden çok barış, demokrasi şampiyonluğu yapan sömürgeci, kapitalist ülkeler utanmalıdır artık bu insanın insanı yemesinden, utanıyorlar... Dostluk adı altında, bilmene adı altında durmadan soyuyorlar dünyayı. Vietnam, çağımızın bir utanç, bir yüz karası belgesi olacaktır, gelecek kuşaklara.

Sizde de tabiatla savaş, aslında Atatürkümüzün kapitalist düzene bağımsızlık savaşımız ile son vermesiyle başlamıştı. Yazık ki, Atatürkümüzün kırk yıl önce

yurt sınırları dışına attığını biz kırk yıl sonra yurt içine tekrar geri getirdik.

Biraz da yaşamamızdan, özellikle öğrenim yaşamamızdan söz eder misiniz?

Köy çocuğuyum. İlk okulu köyümde bitirdim. Adana ilinin Bahçe ilçesinin Cumafakılı köyü. Sonra tek umut kapısı olan Düziçi Köy Enstitüsüne girdim. Yoksul bir ailenin çocuğu idim. Üstelik sekiz kardeşim vardı. Babamın okutması olanaksızdı, onun için tek umut kapısı diyorum. Köy çocukları için başka bir kapı yoktu çünkü.

Okul sonradan değişti. Köy Enstitüsünü ilk öğretmen okuluna çevirdiler. Bize de «efendi olacaksınız artık, tarlada, işlikte çalışsın yok» dediler. Önceleri başka çocuklar gibi ben de bu sözden gururlanmadım diyemem. Ama çok kısa sürdü bu gururlanmam. Anladım tabii bu efendiliğin ne demeye geldiğini. Efendilik ütülü pantolon, kiravat demekmiş...

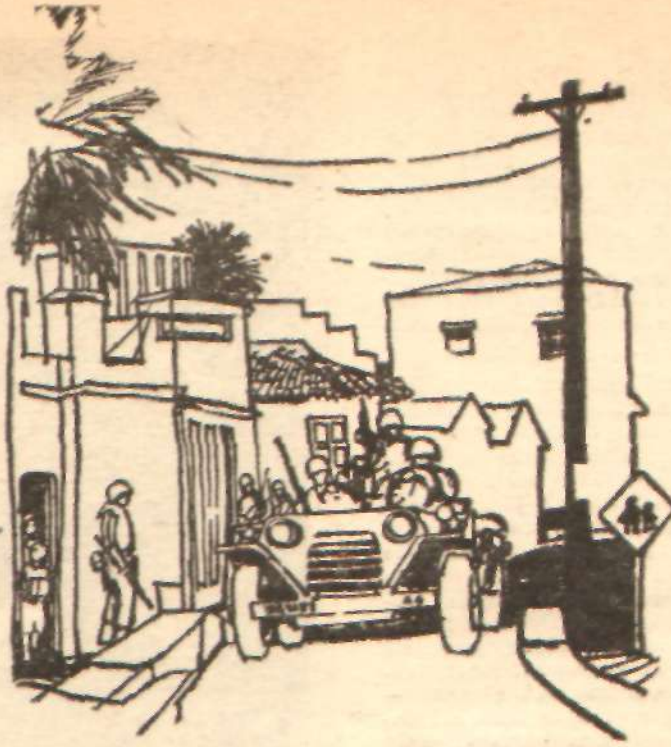
Sonra Eğitim Enstitüsünü bitirdim. Edebiyat öğretmeni oldum. Amasra'da çalıştım, askerliğimi yaptım. Üç yıldan bu yana İvrindideyim. Diyebilirim ki öğrenimin en önemlisini, öğretmenlik yaptığım bu tipik Batı Anadolu ilçesinde yaptım. En umulmadık olaylar burada başıma geldi. Kubilây olayının gerçek anlamını burada öğrendim. Bu ilçeler, ilçelerin içe dönük yobazları daha çok Kubilây başı yiyecelerdir... Böyle alışkanlıklarsa tabii...

Ayrılmadan önce, kendisine, başka söyleyecekleriniz var mı? Dedim.

Şunları söyledi. Gericiliğe taviz üstüne taviz veriliyor. Nurculuk, Süleymanlık aldı yürüdü. Böyle giderse, her an bir Menemen, Karakurt olayı ortaya çıkabilir. Benim evime yapılan saldırı, Aslında bir Menemen saldırısının devamıdır. Mal ile can güvenliği tehlikeli bir yere gelmiştir. Gece rahat uyumak, bir cesaret işidir. Toplumcu kişiler aleyhine korkunç bir iftira kampanyası açılmıştır. Durum korkunçtur.

Öğretmenlik parçalanıyor. Öğretmenlik, siyasi emeller için kullanılmak isteniyor. Bu toplumun çöküşü demektir. İyi öğretmen, toplumcu, Atatürkçü öğretmen istenmiyor. Bunu Eğitim Bakanı Mecliste «öğretmen, ABC nin dışına çıkmamalı» diyerek bizzat istedi. Oysa «ABC» eğitimde bir giriş kapısıdır. Öğretmenlik bu harflerin dışında, toplumun gelişimi, geleceğin Türkiye'sinin temelidir. Temeldeki görevi Atatürkçü öğretmenler yapacaktır. Öğretmen, hiç bir partinin oyuncağı olmamalıdır.

İşte evine saldırılan Ahmet Köklügiller, bu idf. Varlık, İmece başta olmak üzere türlü dergilerde yazan Köklügillerden geçmiş olsun diyerek ayrıldım. Savaşta Atatürkçülerin kazanacağı kanısına vardım.

DOMİNİKTEKİ AMERİKAN SEÇİM OYUNLARI

Güney Vietnam'da 15 Ağustos'ta, Dominik'te ise 1 Haziran'da seçim yapılacaktır. Her iki ülke de Amerikan işgali altında. Her iki ülkede de Amerikan düşmanlığı gittikçe güçleniyor. Dominik'te Deniz Piyadeleri, Amerikan aleyhtarları gösterileri kursunlarla karşıyorlar.

Washington, Dominik'te güdümlü bir seçimin hazırlıkları içindedir. Amerikalı yazar Sidney Lens, bu seçim komedisinin içyüzünü ve «orta yol»cu liderlerle girişilen pazarlıkları açıklamaktadır.

SİLAHLARLA ÇEVİRİLİ BAŞKAN ADAYLARI!

Ufak bir orduyu engelleyecek ölçüde göz yaşartıcı bombaya sahip bulunan saray muhafızları, 9 Şubat'ta silâhsız bir öğrenci gösterisine karşı, bunları değil de manzervelerini kullandılar. 4 kişiyi öldürdüler ve 43 kişiyi yaraladılar. Bu tutum o kadar büyük bir öfke yarattı ki Juan Bosch ve arkadaşları genel grev çağrısında bulundular. Ekonomi, 8 gün boyunca felce uğradı. Sonuç, çoktan kovulması gereken gerici Savunma Bakanı Caminero'nun uzaklaştırılması ve Ordunun başına daha şimşik bir kişi olan General Perez'in getirilmesi oldu. Polis şefi de Juan Bosch'u destekleyen Anayasacı güçlerin daha müsamahakar saygınlıkları bir kişiyle değiştirildi. Bu tayinler, grev sırasında devrimci güçlerin beklenmedik canlığı ile birleşince, şimdilik terörcülerini alırsınktan kaçınıp ihtiyatlı davranmanın daha akıllıca olacağı düşüncesine itmiştir.

Ama buna rağmen, durum, hâlâ patlayıcıdır. Bosch'un Dominik Devrimci Partisi (PRD) üyeleri, bunun, fırtınadan önceki bir durgunluk olmasından korkmaktadır. Washington'un küçük kuşandığı adam, Joaquín Balaguer'in 1 Haziran'da Başkanlık seçimlerini kazanma şansının sıfır olduğu anlaşılınca, terör, belki de daha büyük ölçüde yeniden başlayacaktır. PRD ile ittifak eden daha radikal görüşlü Sosyal Hıristiyanlar da bu korkuyu paylaşmaktadır.

Gerginlik belirtileri açıktır. Balaguer, Maximo Gomez caddesindeki ev ve büro olarak kullanılan binayı terkedince, içinde makineli tüfeklerle donatılmış üç askerinin bulunduğu ufak kırmızı bir otomobil, onun arabasının önünde gitmektedir. Evinde de Balaguer, toplantı yaptığında, ikinci katta bir düzine ve hatâ daha fazla silâhlı adam beklemektedir. Bir kaç bina ötede, yine Başkan adayı olan Rafael Bonnelly - o da diktatör Trujillo ekibindedir - daha küçük bir «bodigar» a sahiptir. Fakat onun da etrafında bir kaç silâhlı adam olmadıkça kendini güvende hissetmediği açıktır. Buhanın kilit adamı Juan Bosch ise, Embajador Hotel yakınında-

ki küçük bir evde, 24 Nisan 1965 ihtilâlinin öncülerini olan 70 «kurbağa adam» tarafından korunmaktadır. Dört temel politik kişiden yalnız Sosyal Hıristiyanların lideri Antonio del Rosario'nun gerek evinde, gerekse bürosunda - hiç değilse görünür - askeri muhafız yoktur.

«YANKEE GELMESEYDİ MİKROPLARI TEMİZLEMİŞTİK!»

Santo Domingo'da herkesin makineli tüfek, ya da otomatik silâh gizlemiş tanıdıkları vardır. Sivillerin elindeki silâhların 4 bin ilâ 12 bin arasında olduğu tahmin edilmektedir. Polis ve asker mevcudu 25 bin olan bir ülkede, bu, az bir miktar değildir. Şehrin merkezinde bizimle konuşan iki genç çocuk, sedef saplı silâhlarını göstermek için gömleklelerini açtılar. «Güvercinler» denen 8 ilâ 14 yaşındaki çocuklar, Amerikalılardan ve Brezilyalılardan silâh çalmak için örgütlenmişlerdir. Onemli miktarda el bombası ve cephanenin el altından, Amerikalıların Barış Gücü (FIB) askerlerinden satın alındığı söylenmektedir. İki ay önce, Dominik Hava Kuvvetlerinden 52 kişi, 34 sağcı askerin ülkeyi terk etmek hususunda Başkanın emrine karşı koyuşu üzerine ayaklanmışlardı. Dokuz çavuş olan bu askerlerin ayaklanması, silâhlı kuvvetleri kemiren şiddetli görüş ayrılıklarını yansıtmaktadır. Albay Comaño'nun «asilerinden» 800 ilâ 900 kişi, şehre yakın özel bir kampta toplanmıştır. Bu «asiler» in politik görüşünün hâlâ Anayasacı olduğu belirtilmektedir. Nereye bakılırsa bakılırsa, yeni bir patlamanın unsurları hazırdir.

Bütün bunlar, «yarım kalmış» bir ihtilâlin bütün unsurlarını ortaya koymaktadır. ABD, geçen yıla nazaran daha ustaca bir davranışla, bu ihtilâli hâlâ ümitsizce boğmaya çalışmaktadır. Dominikliler ise, özellikle gençlik, ihtilâli tamamlama çabasındadır. Artık açıktır ki, Amerikan müdahalesi, yalnız sert ve kaba olmakla kalmamış, acele ve yanlış hesaplanmıştır. 1965 yılı 24 Nisanından 28 Nisan'ına kadar Santo Domingo'da gerçek bir ihtilâl vuku bulmuştur. Bu demokratik ayaklanmanın anlamı çok geniştir. İhtilâl, her şeyden önce, 7 yıl dik-

tatör. Trujillo'ya hizmet eden, ülkenin çok uzun süredir demokratik yoldan seçilmiş tek iktidarı olan Juan Bosch Hükümetini deviren ve iktidarı dizginlerini Nisan'a kadar elinde tutan askerî kasta karşı yapılmıştır. Başkan Bosch'un geri dönmesi talebi, askerî irticaa karşı düşmanlığın sadece görünen tarafıdır.

4 BİN KİŞİ OLDU!...

İhtilâli yöneten genç insanlar için, askerî kasti yok olmakta kurtaran yalnız ve yalnız ABD'dir. PRD mensuplarından ve Ticaret Oteli yakınlarında küçük bir birliğe kumanda eden 25 yaşında bir genç, «Bu mikropları köyeye sıkıştırmıştık ve onları 36 saat içinde, eğer sizin 27 bin askeriniz gelmeseydi, yok edecek» demektedir. General Elias Wessiny Wessin, bu sözleri teyid etmektedir. Ona göre, kara ordu şefleri geri çekilmekteydi, donanmanın dokuzu hariç, 30'dan fazla gemisi, ötekî laftaydı. Hava Kuvvetlerinde kararsızlık vardı... Polis şefleri de, iki taraf arasında mütereddit sallanmaktaydı.

Juan Bosch'a göre, Amerikan müdahalesi, 4 bin Dominiklinin hayatına mal olmuştur. Amerikan Büyükelçiliğinin talebi üzerine, Wessin (Hava Kuvvetleri Komutanı), asilerin kesimini bombalamış ve ABD birlikleri, Anayasacı güçleri ikiye bölecek biçimde yerleşerek şehrin kuzeyinde tecrit edilmiş asilerin askerî kast tarafından imhâsını sağlamıştır. Ama yine de, Washington, temel bir hesap yanlış yapmıştır. Amerikan atmacalarına «sağlam» gözükün, politika, ihtilâli ezme yetmemiştir. Genç adamlar, şehrin merkezindeki mevzilerinde direnmişlerdir ve A.B.D., ya onları yok etmek, ya da ihtilâle bir uzlaşmaya varmak tercihi ile karşı karşıya kalmıştır.

JOHNSON UN PAZARLIGI!...

ABD, ne onu ve ne de ötekini yaptı. Kaba kuvvet kullanmak yerine, daha kurnazca saydığı müzakerelere girişti. Ama stratejisi, her ne pahasına olursa olsun askerî kasti kurtarmaktı. Müdahaleden sonra, Washington ve Santo Domingo'da, hâlâ açıklanamamış bir seri müzakerelere girişildi. Buradaki son derece güvenilir kaynaklara göre, Şil'deki Başkan Frei'yi hatırlatan (İhmal reformist) Sosyal Hıristiyanların lideri Rosario, Washington'da Figueres ile karşılaştı. Costa Rica'nın eski başkanı olan Figueres, Kennedy döneminden beri Beyaz Saray ile dostça ilişkiler kurmuştu. Dominik işinde aracılık yapmaktaydı.

Figueres, Rosario'ya Başkan Johnson'un müthiş bir gaf yaptığını teslim ettiğini söyledi. Johnson, hâtasını düzeltmek istiyordu. Yalnız, büyük bir millet bu şartlarda, görünüşü kurtaracak bir yol bulmadan geri dönmeli, elbette mümkün değildir. Figueres, Dominiklilerin 30 ilâ 40 komünisti sürgüne göndermesini, durumu kurtarmak için uygun düşebileceğini teklif etmekteydi. Komünistler sürgüne gönderilince, Bosch'suz - ki o, Johnson'un boğazında bir kırkıktı - bir PRD hükümeti kurulabilecek ve Deniz Piyadeleri Amerikalı'ya dönebileceklerdi.

Rosario belirtti ki, ne kendisi, ne de PRD, fikrîlere karşı silâhla mücadele edemezdi. Ama milletini Deniz Piyadelerinden kurtarmak için, komünistleri fedakârlık yapmaya çağıraraklı. İnanıyordu ki, eğer diplomatik, ya da benzeri hizmetlerde görev verilirse, 30 ilâ 40 komünisti gönüllü olarak ülkeden ayrılmaya ikna edilecekti. Ama her dışarıya gönderilen komüniste karşılık, Trujillo'nun faşist askerlerinden biri de gidecekti. Rosario, bu noktada ısrarıydı. Figueres bu teklifi iki kez Beyaz Saraya sundu. Beyaz Saraydan ikinci gelişinde Figueres uçuordu. Rosario'ya «Kazandı. Johnson bizimle» diye müjdeyi verdi. Rosario da sevinçliydi. Haber Albay Comaño'nun Dışişleri Bakanına telefonla müjdeledi.

Bu arada, Mc George Bundy,

Doç. Dr. Sencer Divitçioğlu

Asya tipi üretim kavramı üzerinde yeni görüşler. Toplumcuların iktisatçıların bütün aydınların olumlu tartışmalarına temel olacak nitelikte bilimsel bir çalışma. Fiat 3 TL.

ELİF YAYINLARI

İsteme adresi: Elif Kitabevi, Beyazıt, İstanbul

YÖN — 140

YENİ KİTAPLAR

- 1) Varlık Şiirleri Antolojisi, 4 lira.
- 2) Dünyada ve Bizde Sendikacılık, 5 lira.
- 3) Bertrand Russell: Saadet Yolu, 5 lira.
- 4) Alberto Moravia: Roma Kadın, roman, 6 lira.
- 5) Robinson Crusoe Daniel De Foe — Yaşar Nabi, 2 lira.
- 6) Jean - Paul Sartre: İş İşten Geçti, roman, 2 lira.
- 7) En Güzel Dünya Masalları (N. Y. Taluy) 1 lira.

YÖN — 141

varılan anlaşmayı uygulamak için Santo Domingo'ya geldi. Fakat anlaşma, tanınmaz hale gelmişti. Bundy, komünistlerin gönüllü olarak yurt dışına gidişi yerine, onların temerküz kamplarına kapatılmasını istedi. Trujillo su-baylarının aynı zamanda hudut dışı edilmesinden vazgeçip, ancak onlardan en fazla nefret edilen ikisinin (Wessin ve Camine-ro) sürülmesine rıza gösterdi. Bundy, bütün bunların üstünde, Albay Camaano'dan en alt kade-melere kadar, bütün Anayasacı askerî liderlerin ülkeden kovul-masını istemekteydi. Böyle bir teklifin kabulüne, şüphesiz, im-kân yoktu. Bundy misyonu, başa-rısızlıkla sonuçlandı. Amerikan basını, iki tarafın geçici hüküme-ti kimin kuracağı konusunda an-laşamadığını yazdı. Basında, iha-nete uğrayan anlaşma ve öteki manevralar yer almadı.

TERORLU SEÇİMİ...

Amerikan politikasının ikinci kısmı, geçici başkanlığa Hector Garcia - Godoy'un seçilmesi ve seçim tarihinin 1 Haziran 1966 ola-rak tesbiti oldu. Garcia - Godoy, somnül bir adamdır, çarpışan güçlerin çoğu ile oldukça iyi iliş-kileri vardır. Ama bazı dostları-nın da belirttiği gibi o, zayıf ve «uzlaşıcı doğmuş» bir kişidir. Godoy rejimi sırasında — Bunde-nin teklif ettiği gibi — Anayasacı askerî liderler, gerçekten sürgü-ne gönderilmişler, ama sağcılar-dan yalnız Caminero ve Wessin yurt dışına yollandı. Ötekiler Dominiktedir. Yalnız bazıları de-ğiştirilmiş ve bir kaç isten uzak-laştırılmıştır, ama eski askerî dü-zen olduğu gibi durmaktadır. Gar-cia - Godoy'un iş başına geldiği 3 Haziran 1965'ten itibaren 1966 Martına kadar, askerî kast üye-leri, bir suikast dalgasına giriş-mişlerdir. Günde ortalama bir ya-da iki kişi öldürülmüştür. Domi-nik İnsan Hakları Derneğine gö-re, 200 ilâ 250 «âsi» öldürülmüş, muhtemelen bunun bir katı ka-darı yaralanmış, ya da işkenceye uğramıştır. Derneğin bu vahşetle ilgili zabıtları, 40 santim kalınlı-ğında kabartık bir dosya teşkil et-mektedir. Dernek, Amerikan bir-liklerinin zaman zaman, «Yankee Go Home» dedikleri için halka ateş açtıklarını ileri sürmekte-dir. Anayasacılar arasında Binbaşı A-rias Collado, kampa dönerken, ABD birliklerinin kontrolü altın-daki bölgede kaybolmuş, sonra PRD üyesi olan bir vali, Kasım'da tuzağa düşürülerek katledilmiş-tir.

Aralık ayında ölen bir arkadaş-larını anmak için Santiago'da Ma-yum Otelinde toplanan Anayasacı askerler, 5 tank ile Hava Kuv-vetlerine mensup 400 askerlin hü-cumuna uğramışlardır...

ABD, Trujillo'nun kukla adamı alaguer'i, böyle bir ortamda, ...tidara getirmeyi ümit etmekte-dir. Terör ve sindirme kampanya-sı olmasa, onun seçim şansı sı-firdır. Ancak terör ona bir şans getirmektedir. Zira halk yorgun düşmüştür ve bozucu kararsız-lıktan kurtulma ümidindedir (.....)

Bu ortamda, Balaguer'in «ba-rıs» sloganını benimseyiş, ses vermektedir. Reformist Partî, seçmenlerini postaladığı binlerce kartta, Balaguer, «1966'da barışın gelişine hazırlan» demektedir.

Şimdiye kadar Juan Bosch'a ve sağındaki öteki aday Rafael Bonnelly'ye çatarak vakit kay-betmemiştir. Hücumlar yerine, beylik nutuklar vermektedir: «Ben oğlunun öldürülmesini istemiyen annenin partisini temsil ediyorum.» Balaguer'in gerek ABD'nin, gerekse Dominik askerî kastının temsilcisi olduğunun herkes tarafından açıkça bina-mesi, ona bazı çevrelerde oy ka-zandırmaktadır. Fakat bu, çoğun-luk sağlamaktan henüz uzaktır (.....)

Acaba Amerikan Hariciyesinde hiç kimse, 10 Nisanda adaylığını koyan Juan Bosch'un aşında bir çözüm yolunun bütün sonuçları-nı ölçmeye çalıştı mı? Bu soruyu, gerçekten sormak gerekir. Biri-nin «faal nüfus» adını verdiği genç ihtilâlciler, şehirlere ve köylerin önemli bir kısmına hâ-kimdirler. Ortaya attıkları slo-ganlar ve Santo Domingo merke-zinde astıkları afişler, genç halk desteğini yansıtmaktadır: «Yan-kee Go Home», «Oust FAY — Saldırgan Yankee Birlikleri De-fol!». Bir afiş, protesto eden vatandaşı yakalamış iri kıyım Amerikan askerini göstermekte-dir. Yankee, silâhlı bir yerli as-keri, vatandaşın icabına bakmaya teşvik etmektedir. Amerikan aleyhtarlığı genel değilse ve köy-lerde daha azsa da, hızla art-maktadır. Genç ihtilâlciler, aske-rî kastı ve Balaguer'i de Amerika-lılarla aynı sepete koymaktadırlar. İhtilâlciler, Balaguer'e ve özellikle yeniden başlatabilecek teröre sessizce rıza gösterecekler midir? Yoksa grev, gerilla gibi başka biçimlerde ihtilâllerini ta-zeleyecekler midir?

Geçici sükûnete ve Ameriakan Birliklerinin şehir dışına çıkarmasına rağmen, «faal halk» ile ABD ve müttefiklerinin arası git-tikçe açılmakta, nefret şiddetlen-mektedir. Juan Bosch, «1963'te komünistlerin sayısı 700 idi, şim-di 12 bin bulduklar, özellikle ün-versite öğrencileri arasında güç-leniyorlar» demektedir. Sola ka-yış, hattâ daha da derindir, fakat ne ABD, ne de Dominikli dostları, bu gidişi nasıl durdu-racaklarını bilmezlerdir. So-nunda ortaya çıkabilir ki, daha büyük ölçüde kan dökülmesi an-cak geciktirilemiştir. ABD birlik-lerinin seçimlerden sonra çekil-miş çekilmeyeceği hususunda kim-se garanti verebilecek durumda değildir. Ellsworth Bunker'ın bir yardımcısı, «Bu, yeni hükümetin neler isteyeceğine bağlı» demek-tedir. Bu sözler, şüpheler yaratmaya yetecek kadar müphem-dir.

Juan Bosch, çileli hayatına ra-ğmen, onu 2,5 yıl önce gördüğüm zamandan daha sâkin gözük-mektedir. Halk üzerindeki eski kişisel çekiciliğine hâlâ sahiptir. Bosch, bütün Güney Amerika'nın dilemmasını şöyle açıklamakta-dır: «Kıta'da demokrasiyi, ABD ile kuramazsınız, ama ABD'siz de kuramazsınız. Zira Sam Amca'nın politikasının temel taşı, ah-lâk yoksunu askerî faşistlerin desteklenmesinde ısrardır. Ama onsuz da olmaz, zira ABD, Gü-ney Amerika'nın politik ve ekono-mik gerçeğini temsil etmekte-dir. Amerikan müessesahası olma-dan, yaşayabilir bir toplum kur-mak imkânsızdır.

Dominik halkı, bu dilemma'nın boynuzlarına yakalanmıştır. E-ğer yapılabilirse dahi Dominik se-çimlerinin bu durumu değiştire-ceği şüphelidir.»

11 Mayıs, ünlü hikâyecimiz Sait Faik'in ölüm yıldönümüdür. Onu, oniki yıl önce yitirmişik. Arkadaşımız Şair Ömer Faruk Toprak'ın hazırlamakta olduğu (Anılar Kitabı) ndan Sait Faik'e ait bir bölümü sunuyoruz.

BİR SAİT FAİK YAŞAMIŞTI...

Ömer Faruk Toprak

Biliyorsunuz biz bir baskı döneminden geçtik. Namuslu edebiyatçı olmak, yurtsever ozan olmak, yiğit bir kişilik istiyorduk o zamanlar. Gerçi şimdilerde de aydın kişilerin, sanatçıların çekileri devam ediyor. Ama 1940 ile 1960 arası-nda olanaklar çok yetersizdi. Sanat aşkını, halk aşkını yüreğinde yaşatmak, ancak ağır koşullarını göze almakla mümkün oluyordu. Ne deniz sorguya çekilmeler, hiç bir yargı kararı olmadan kitap toplatmalar, hemen her sanatının başına gelen basit olaylardandı. Çağımızda sanat erlerinin, ilkin mangal gibi bir yürekle hazırlanmaları, yola çıkmaları gerekli de-rim hep.

Bunları şunun için yazıyo-rum. Cumhuriyet döneminde, Küçük Hikâye sanatının en liginde iki imzası vardır. Sa-bahattin Ali ve Sait Faik. Birincisi baskı döneminin en ağır darbesini yemiş ve ya-samını yitirmişti bu yolda. İkincisi bambaşka koşullar içinde çıkıp gelmesine ve yu-muşak hikâyeler yazmasına rağmen, o acı serüvenlerden kurtaramamış kendisini. Sa it Faik'in 1944 yılında kendi parası ile Yokuş Kitabevi yayımları arasında çıkardığı Medar-ı Maişet Motoru adını taşıyan ilk ve tek romanı yeni yayınlanmıştı. (Tek romanı diyorum. İkinci «Kovada Bulut» adını verdiği, sonradan Havada Bulut olarak değiştirdiği Beyoğlundaki bohem ya-samı üzerine anılar denilebilecek eseri roman değildir. Kitapları arasında en az Sait Faik çizgili taşıyan Kayıp Aranyor'u pek benimsemişliğine tanık olmuştum.) Medar-ı Maişet Motoru, Sait'in belki biraz dağınık, belki biraz roman tekniğine uzak du-ran kitabıdır ama, en çok Sait Faik üslubunu getiren eserdir. En çok insansal değerler-

le, masmavi bir gök altında, unutulmaz yaşam çizgileri ile yaklaşır bize. Hele Sarnic ya da Şahmerdan'dan sonra okursanız hikâye sanatına ömür vermiş, artist bir yaza-rın dünyasına girer, bir ada atmosferinden geçersiniz.

Sıkıntılı bir sonbahar gü-nüydü galiba. Sirkeci'den An kara caddesine doğru yürü-yordum. Eski İnkılâp Kitabevi-nin köşesinde karşılaştık. Daha doğrusu burun buruna gelmiştik. Vitrinlerdeki kitap-lara bakarak yürüdüğüm için

EISENHOWER DİYOR Kİ:

«KITAP YAKANLARA KA-TILMAYINIZ. Yanlırları, on-ları her zaman var oldu-ğunu gösteren delilleri ortadan kaldırarak saklayabileceğinizi sanmayınız. Kendi anlayışınıza göre, yaptığınız işin kötü olduğuna inanmadıkça, kitaplığınıza gidip herhangi bir kitabı okumaktan kork-mayınız. Tek sansürünüz ten-di anlayışınız olmalıdır. Komünizmin ne olduğunu, ne öğrettiğini, insanlara ne-den bu kadar korkutucu geldiğini, neden bu kadar çok kü-nsenin ona bağlandığını bil-medem, onu nasıl yenebiliriz? Hemen hemen bir din haline geldi, düşük bir alanda da olsa.

Onunla savaşmanın daha iyi bir yolu bulmalıyız, ken-di halkımızın düşüncesiz özgür-lüğünü sınırlamamalıyız. On-lar da Amerika'nın bir parçasıdır. Bizim düşüncelerimizi karşıt düşen şeyler düşün-seler bile, düşündüklerini söy-lemek, yazmak, başkalarının ulaşabileceği yerlerde bulun-durmak hakları tartışılmaz; ya da bu Amerika değildir.» — YENİ DERGİ Düşünce Özgürlüğü özel sayısı —

onu görememistim. Öfkeliydi, canı sıkımdı.

«Merhaba» ma karşılık: «Medar-ı Maişet'i tokladılar» dedi.

«Neden» demeye kalma-dan:

«Eski okul arkadaşım (bu-rada bir isim söyledim) bir jurn-al yazmış, Emniyette sövle-di'ler. Kitapta propaganda varmış. Gitti bizim paralar. Satılan kitapların parasını topluyoruz.»

Yatıştırıcı sözler söyledim ama o oralarda değil.

«Yazmıyacağım artık. Emek veriyorsun yazıyorsun, paran-la bastırıyorsun, toplatıp atı-yorlar bir kenara. Yazmıyaca-ğım.»

Beraberce öbür kitabevlerin den de hesabı aldık. Döndük Yokuş Kitabevine. Hesap kitap. Ankara Caddesindeki kitapçılarda Medar-ı Maişet Motoru, doksan dokuz adet satılmış.

Sait tekrar:

«Gitti bizim paralar» di-yor.

O andaki yüzünü unuta-mam. Bu olaydan sonra galliba uzun süre sustu. Karşı yazı yazmaktan. Rastladıkça, kül-lenmeğe başlayan öfkesini sey rediyordum.

★
Şimdi ağır ağır yaklaşıyor. 1942 nin Kasım ayında yağ-murlu bir gece. Yalnızım. O gün çok pipo içmişim, ağızım zehir gibi. Yürüdüğüm caddenin kenarında bol ışık birahaneler, geceyi yasıyor. Du-ruladıkça, her birinde tanıdık çehreler görüyorum. Hiç birine yaklaşmak gelmiyor içim-den. Bir vitrinin ışığından kurtulunca, padesülü bir adamla karşılaşmamak için du-raklıyorum.

«Vay» diyor Sait Faik. Hemen ekliyor:

«Bugün canım pek sıkın. Bir saatte dolayıyorum. Hem bir ahbabı rastlamak istemiyorum. Hem, yeni yazdığım hikâyeyi dinliyecek bir arkada-ş arıyorum.»

Bir masada iki şişe bira ile birlikte oturuyoruz. Hikâyenin yazılı olduğu sarı kâğıtlar san ki kendiliğinden ortaya çıkıyor. Eski harflerle yazılmış, yer yer karalanmış sarı defter yaprakları, bitince tutuk tutuk, gözlerime bakıyor.

«Hilâfsız söylüyorum, bu, Türkçenin en iyi hikâyelerinin den biri Sait. Ver bu hikâyeyi bana. Yürüyüş'e koyalım.»

Telâsla kâğıtları cebine so-kuyor. Onda benim övücü söz-lerime kanmamış bir insan hâli var.

«Bazı yerlerini değiştiririm ya da bastan yazarım belki, bugün kalsın» diyor.

Tenhalasım caddede, yağ-mur altında ayrılıyorz.

Ertesi gün mü, daha ertesi gün mü, galiba gene öyle bir gece vakti A.Kadir'le karşılaş-mışlar. Aynı ruh hâli içinde, ona da ofurmuş hikâyeyi.

«Yeniden yazmadım al hikâyeyi» demiş. Kadir sevinç le geldi, beni buldu. Bir cırpıda, kahvenin mermer masa-sı üzerinde, hikâyeyi yeni harflerle temiz etti. Çünkü bizim dost mürettebimiz A-vedis'in (şimdi Paris'te, kulak ları çınlasın) basımevinde çalıştırdığı gene kızlar, eski harfleri bilmiyor.

Yürüyüşün o sayısı yavin-landıktan bir hafta sonra. Sebât Basımevinin bulunduğu caddede Avedis'le karşılaşı-yorduk. Emniyet Basın Büro-sundan bir memur Sait Faik'i aradığını söylüyor. Anla-şılan Kestaneçi Dostum'uzun yeni serüveni başlayacak. Az sonra, memur bana geliyor. Sait Faik'i nerede bulabilece-ğini soruyor. Sait nerede bu-lunur? Beyoğlundaki İstiklâl Caddesinde.

Aksam üstü Taksim'e doğru yürürken karşılaştık. Sait ne-şesiz.

«Ulan diyor, derginin sahibi sensin. Hikâyenin kanunî mahzuru vardı da, ncin yayınladın? Yarın gideceğim.

DÖRDÜNCÜ CİLT ÇIKTI VE DURGUN AKARDI DON

SOLOHOF

Türkçesi: Tektaş Ağaoglu

AĞAOĞLU YAYINEVİ Ankara Cad. 37/7/ (Vilâyet Karası) İstanbul

(YÖN — 131)

bakalım ne çıkacak karşınıza?»

Sait'i yatıştırmağa çalışıyorum:

«Hikâyende mahzûrlu hiç bir nokta yok. Birşey soracaklardır, onun için çağırıyolar herhalde.»

Ondan sonra şöyle bir konuşma geçiyor aramızda:

«Ekmek karnen yanında mı Sait?»

O gözlerini açarak bakıyor: «N'olacak?»

Gülerek, şakadan takılıyor:

«Biliyorsun, İstanbul'da Sıkı Yönetim var. Belki bir kaç gün serbest bırakmazlar, ekmek karnen yanında bulunsun.»

«Yahu bırak bu lâfları, alayın sırası değil.»

Ertesi gün Sait Faik, Meserret Kuratanesinde, olanı biteni anlattı. (Kestaneçi Dostum) hikâyesinde. Kestaneçinin mangalına «Burada satmak yasaktır» diyerek tekme vuran memur cezalandırılacak, sonradan eroinciliğe alışan kestaneçi de okula verilecektir. Onların kimliklerini öğrenmek istiyoruz.

Sait, bin dereden su getirecek hikâyenin gerçek olmadığını anlatmış da kurtulmuş. O günden sonra karşılaştıkça:

«Ekmek karnen yanında mı Sait?» dedim. «Etilsürdük. Simdi hey gidi günler, hey gidi Sait diyorum.»

★ ★ ★

1954 ün ilk bahar günleri başlıyor. Trenle Ankara'dan İstanbul'a geliyorum. İzmitten sonra yeşil mavije dönüyor. Aylardır görmediğim deniz, ilkin iyot kokusu ile çıkıyor karşına. Sonra kuşakışı kıyılardaki deniz sevdireyruz. Masmavi, sabahın dumanı altında kımıldamadan duruyor. Küçük balıkların hareketli kalabalığı Sait Faik'i hatırlatıyor bana. Ve İstanbul insanları arasına karışıyorum. Birkaç gün kalıp döneyeceğim. İşlerimi düzene koyduktan sonra, dönmezden bir gün önce (9 Mayıs 1954) güneşli İstiklal Caddesinde yürüyorum. Fransız Konsolos-

luğu salonunda Ressam Fethi Karakaş'ın sergisi var. Gelmişken sergiyi gezeyim diyorum. Orada Hüsamettin Bozok', A. Arad'ı görüyorum. Sait'in çok ağır hasta olduğunu, Marmara Kliniğinde yattığını söylüyorlar. Doğrusu ya, o yaşamak dolu adamın hastalığına inanmıyorum. Kendi kendime: «Sait hasta olsun, yatakta yatsın.» İnanmak gelmiyor içimden.

Marmara Kliniğinde Sait Faik'i ziyarete gidiyorum.

Yattığı odanın kapısı önünde bir hemşire:

«Sait Bey komada. Doktor kimsenin içeriye girmesine izin vermiyor.»

Doktorunu buluyorum. Ankara'dan geldiğimi, kapıdan bakmama izin verilmesini rica ediyorum. Doktor, yalnız kapıdan bakmama razı oluyor.

Yüzü balmumu sarılığında. Gözleri hafif aralık. Komada ağır ağır karanlığa doğru yürüdüğü belli. Görmüyor, düşünmüyor. Balmumundan yapılmış bir Sait Faik bu. Öyle yaşamaz. Sanki denizde boğulmuş da, yeni çıkarmışlar onu kıyıya. Gözleri, dudakları hiç kımıldamıyor ama, durmadan konuşuyor gibi geliyor bana. 10 Mayıs'da dönüyorum Ankara'ya. 11 Mayıs'da o, balmumundan bir heykel hâlinde diyor, dostlarından, martılarından, balıklarından uzaklaşarak.

Sait Faik Armağanını Cengiz Yörüklü Kazandı

Darüşşafaka Cemiyetinin her yıl düzenlediği «Sait Faik Hikâye Armağanı Yarışması»nın ödülünü bu yıl, «Çölde Bir Deve» adlı kitabıyla Cengiz Yörüklü kazanmıştır. Yarışmaya dokuz yazar, onbir kitapla katılmıştır. Sabri Esat Sivavuşgil, Tahir Alangu, Haldun Taner, Vahit Turan, Behçet Necatigil ve Kemal Tahri'den teşekkül eden jüri, Nevzat Ustün'ün «Almanya, Almanya» adlı kitabını ikinciliğe layık görmüştür. Yarışma ödülü beşbin liradır.

KITAPLAR

samih emre

TÜRKÇEDE ARAGON

Şiiriyle gelmişti önce. Bu konuda en eski anım, yirmi yıl önceki Tercüme Dergisinin Şiir Özel sayısında Orhan Veli Kanık'ın çevirisiyle «Elsa'nın Gözleri»: «Öyle derin ki gözlerin, içmeğe eğildim de —Bütün güneşleri pırıl pırıl orada gördüm.— Orada bütün ümitsizleri bekleyen ölüm —Öyle derin ki herşeyi unuttum içlerinde— «... Kâinat paramparça oldu bir akşam üzeri - Her kurtulan ateş-yaktı üstünde bir kayanım - Gördüm denizin üzerinde parlarken Elsa'nın - Gözleri, Elsa'nın gözleri.»

O günden bugüne hep aynı şiir, Yeditepe baskısı «Batıdan Şiirler» de, Varlık dizisindeki «Fransız Şiiri Antolojisi»nde, Ahmet Necdet'in «Çağdaş Fransız Şiiri»nde (Yeditepe), Dr. Hüseyin Karakan'ın «Dünya Şiiri Antolojisi»nin II. cildini dolduran Fransız Şiiri'nde... yanına ya bir ya iki örnek daha eklenerek yayımlanıp tekrarlandı: Can Yücel'in deyişleriyle «Ali Veli Türkü» (Her Boydan), İlhan Berk'in çevirisi «Güller ve Leylaklar» (Türk Dili), Broce'li-ande'dan Oktay Rifat'ın seçtiği bir parça (Batıdan Şiirler)... Nihayet birkaç değişik örnek daha: Konusunda edebiyatımızın sahip olduğu tek örnek olan iki ciltlik Gerçek Üstüçülük (Surrealisme) antolojisinin örnekler bölümünde Said Maden'in çevirileri. (De Yayını, 1962, sayfa 77 - 87)

Batıya açığız diyoruz. İşte bu kadar. Neredeyse yetmiş yaşını doldurmakta olan en önemli çağdaş yazarlardan biri hakkında, hem de Aragon gibi çok yanlış bir edebiyatçı hakkında bütün bilgimiz bu; birkaç şiir çevirisi, üç dört satırlık hayat özeti. Neye yarar bütün kulaktan dolma hazır yargılarla, ad anmalar? Yazarın eseri ortada olmaduktan sonra..

Şair, romancı, deneme yazarı, devrimci gazeteler yöneticisi Aragon.. I. Dünya Savaşı sonunda Dadaist hareketin içinde, sonra gerçek üstünlüğün öncülerii arasında, XX. yüzyıl Avrupası'nın sorunlarını bir roman dizisinde anlatma uğrasındayken iki dünya savaşının cephelerinde döğüşen asker.. Çağının kendinden beklediği hızlı bir uyanışla Surrealisme'den koparak toplumsal gerçekçiliğin en önüne geçen; Şiirini de, romanını da bu yeni yolla gerçeklerine göre savaşın sonra devrimci cephenin natının, kişiliğinin, insanlığının onurlu özünü özgürce açıklamaktan vazgeçmeyen Aragon... Nazi işgalinde Fransız mukavemet hareketinin sözcülüğünde, savaşta sonra devrimci cephenin öncülüğünde büyük yazar Aragon.. Nihayet kişiliğinin özel yanlarını iyi belirten küçük ve güzel bir kitapla geldi dilimize. GERÇEK Yayınevinin onbirinci kitabı, Aragon'un dokuz uzun yazısını, hayli iddialı bir başlık altında birleştirerek sunuyor. Çağımızın Sanatı. (Çeviren Bertan Onaran, 104 sayfa 5 lira).

Prag Söylevi (1962). Bir Sürekli İlbahar (1959). Okutmak

(1958). Elnard'ın şiirinde imge. İkinci Sovyet Kongresindeki Ara Konuşması (1954), Nâzım Hikmet için (1963), Elsa (1959), Baudelaire ve Düzyazı Şiir (1946), Ölmeyen Toplumcu Gerçekçilik (1959) başlıklarını taşıyan bu yazıların çoğu Les Lettres Françaises'de yayımlananlar arasından — büyük bir kişiliğin geniş dünyasındaki çeşitli özellikleri belirtecek bir dikkatle — seçilerek alınmış, severek çevrilmiştir. Ama nice güzel ve olgun çevirilerini zevkle okuduğum Bertan Onaran'ın buradaki yöntemine birkaç uyarımın gerekli olacağını hemen eklerken bile bile acele edeceğim. Önce, uzun cümlelerden ustaca sakınmasının faydası. Prag Söylevi'nin başına konmuş italik kıstımla meselâ 16. sayfadaki iki paragrafı yeniden gözden geçirme zahmetine katılansa... Yeniden ve her seferinde başka bir deyiş denemesini düşünerek birkaç değişik örnek yaparsa.. İlk yazdığım artık sevmiyeceğine, ona bağlanmıyacağına.. Güvenle bahse girebilirim. Anlaşılmaması için üst-

Aragon

üste birkaç defa okunması gereken her söyleyişte, mutlaka hiç bağışlanmaması gereken birkaç ihmâl vardır. İkincisi, noktalama düzenindeki eksikler, dikkatsizlikler. Nokta ve noktalı virgüller hemen her yerde unutulmuş, virgüllere bu kadar güvenmek, virgülden sonra ve ile başlamak, cümleleri kesinlikle birbirinden ayrı birer cümle olarak düşünmekten sanki bir çığır korkuyla kaçınıyor, yazarın sözdizimine böylesine kuru bir bağlılık.. Yanlış bir tutum olmalı. Bu kusurların bir kısmı dizgi, baskı, düzelti ihmaline de bağlansa hoşgörüyü karşılanamaz. Okuyucuyu yokuşa süren, onu yorup soğutan, uzaklaştıran bu yolu doğru bulamayız. Bir de çalışma hızı var. 95. sayfa «Gerçek bir insanın öyküsü» 96. sayfa «Gerçek Bir Adamın Öyküsü» oluyor. Neden? Çalıştığı metinleri önce seven, sonra da severek çalışan Bertan Onaran'ın emeğinin, bu çesit küçük ihmallerle gölgelenmemesini isterdim ben. Son sözüm de şu: Anlatımdaki dil, düşüncedeki dil olmalıdır. Kelime seçimindeki titiz dikkat, bir aydın düşünmenin iftiharında pürüz yaratmamalıdır.

Aragon, acemi okuyucuya disiplinsiz gibi gözükücek müthiş bir düşünce ve çağırışın özgürlüğüyle yazıyor. Bir bulut gibi hafif, rüzgârın önünde kararsız, sanki oradan araya amaçsız doluyor. Hiç şaşmaz, biraz bekleyin, o ilk yağmur gecikmeden gelecek. Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal'i anlatan kitabında hocasının ders anlatış özelliklerini belirtirken «Belli ki konuşurken buluyordu» der. Biz de Tanpınar Hocanın derslerinde «konuşurken yaratın» bir sanatçının kesilmez akışını dinlemiştik. Bu bir kusursa bile ne güzel. Aragon da böyle işte. Bir yerden yola çıktuktan sonra her güzelliğe uğrarak, bütün yakın çağırışlarını duraklarında derin derin bekliyerek, bıraktığını unutmuyuşasına uzaklaştırıp birdenbire bir ışıkla ilk ele aldığını yeniden öne sürerek.. nefis bir düşünce gezintisi yapı-

yor. Ancak büyük bir düşüncecinin, bütün sanat olaylarına açık bir dikkatin, canlı bir sanat izleyiciliğinin, iyice sindirilmiş gerçek bir kültürün atabileceği geniş adımlarla.. «Bir Sürekli İlbahar» yazısı bu gücün en güzel örneği. Defalarca okunabilecek güzellikte bu deneme, bütün saplantılardan sıyrılmış bu sınırsız özgürlük, bu özgeçmiş hayranlık tutkusunu.. ne kadar az rasladığımız şey.

Prag Söylevi'nde edebiyat kuramcılığın ve eleştirmenlere aydınlık bir öğüdü var Aragon'un; sanırım sanatçılarımızı da anarak birlikte okuyabiliriz. «Bir kitabın kusurlarını göstermek, onun niteliklerini, yararlılığını, yeteneğini bulup ortaya çıkarmaktan çok daha kolaydır. İnsan yıktığı zaman, onayladığı zaman daha fazla öne ermektedir. Ve «Okunayım» dediğiniz zaman sözünüz, «okuyun» dediğiniz zamankinden daha fazla dinlenir. Ayrıca eğer zeki görünmek istiyorsanız, olumsuz davranışlarınız zaman, okuyucunun doğrulamasından da az çok kurtulmuş olursunuz. Açıkça belirtelim; Batıdaki ya da Doğu'daki, Kuzeydeki ya da Güneydeki eleştirmenlerin çoğuna karşı böyle sert davranışlara için bana kızmamalıyız. Onlar kendilerine üzücü bir uğraş seçmişler; bense onlara daha soylu, daha geniş bir meslek teklif ediyorum: Sevdirmeyi bilmek. Bu, kendileri için de en yüce yeteneği ve en büyük mutluluğu gerektirmektedir: Sevmeyi bilmek.» (11)

Biz azıcık alıştık Aragon'un yazış biçimine. Ataç da böyle «Okuduğu şeylerle başı döner», «Kimi zaman tek bir cümle ile başı dönerek» (18) yola çıkar ve kendiliğinden ardından gelen herşeyi anlatıverirdi. Bu bir dış benzeşme sadece. Aslında Aragon'daki derin ve dağıntık, taraf tutan ama hak bilir, özgür ve bağlı, hem sanata hem toplum gerçeklerine saygılı bu özgün bakış. Yepyeni bir anlam.. Yazı yazma sanatının bitmez sınırlarını biraz daha kalktıyor bu kitapla. Aragon'un bu yazıları bize tabii onun romanlarını bekletecek, Akşam gazetesinde yayınlanan «Sovyetler Birliği» tefrikasının kitabının hazırlanması uzun sürmez.. Türk okuyucusu, sanatçısı Aragon'un bu zengin yorumlu yazılarıyla bir süre yetinebilir daha. Çünkü Gerçek Yayınevinin bu kitabı koyduğu iddialı ad, «Çağımızın Sanatı», her ne kadar doğru olamayacak gibi büyükse de bize tanıttığı yazar. Aragon gerçekten «Çağımızın sanatçısı». Onun edebiyata başladığından bugüne kadar getirdiği değişik kişiliği keskin virajları ve büyük eserleri; bizim tanımakta geç kaldığımız bu büyük sanatçının öteki kitaplarını da beklemenizi gerektirecek. Yakında Aragon Türkçelerine bol bol kavuşma dileğiyle şimdi bu seçmeleri tekrarlarla arıyarak okuyacağız.

sosyal yayınlar

YENİ KİTABINI SUNAR
Maurice GODELIER

ASYA - TİPİ
ÜRETİM TARZI

Çeviren:
Atilla Tokatlı
ÇIKTI

Fiatı 4 Lira

SOSYAL YAYINLAR -
Genel Dağıtım: P.K.
P.K. 716 - İstanbul
269 - İstanbul

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

**BASIN
İLAN KURUMU**

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocacı Caddesi No 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

(BASIN - 11672)

